N:o 965. –

Centralizacya Towarzystwa Demokratycznego Polskiego do Ogółu tegoż Towarzystwa.

Obywatele!

Dwa projekta, jeden o Centralizacyi, drugi o sądownictwie, przedstawiamy rozwadze waszéj. Potrzebę wyraźniejszego jak dotąd określenia zewnętrznych czynności, które z natury swojéj przez Ogół przedsiebrane i wykonywane bydź nie mogą, wskazało nam stanowisko, jakie po usunięciu najbliżéj otaczających siebie przeszkód obecnie Tow.o zajmuje. Zapowiedziawszy rozleglejsze działania, okazać również należy możność ich urzeczywistnienia. Nowe urządzenie władzy sądowniczéj przy rozbieraniu projektu Organizacyi wewn: na późniejszy czas odłożone również uskutecznić chcemy, tém bardziéj iż całoroczne doświadczenie o niedostateczności dotąd obowiązujących przepisów, najmocniéj nas przekonało. Tym dwom ważnym przedmiotom okólnik niniejszy jest poświęcony. –

II
o Centralizacyi. –

Przy układaniu organizacyi Tow.o głównie zamierzyło sobie, zaprowadzić wewnętrzny porządek, bez którego, ani wyrobienie i ugruntowanie tak koniecznéj do wszelkich działań jedności, ani objawienie uroczystym aktem zasad, celów i środków, miejsca by mieć niemogło. Cel ten osiągnięty został. Towarzystwo rozpatruje się w sobie samem, wyrabia własne pojęcia, zgłębia wiarę swoję, a przez sumienną dyskussyą w śród członków jednemi chęciami ożywionych toczoną, zaciera odcienia, zbliża pojęcia, rozjaśnia je i główne, żywotne podstawy bytu i działań swoich, siłą przekonania utwierdza w sobie. Wewnętrzna organizacya ułatwi dalsze nieustające kształcenie i rozwijanie narodowéj Tow.a istoty, jego moralnéj i numerycznéj potęgi, i usposobi nas wszystkich do tych wielkich czynności, którym wszystkie życia chwile poświęcić, najświętszym jest obowiązkiem naszym. –

Lecz jak nie samo tylko zaprowadzenie wewnętrznego porządku, przy układaniu organizacyi Tow.o mogło mieć na celu, tak też i ustawa nie ten jeden obejmuje przedmiot. Zewnętrzne czynności nie zostały pominięte. Tow.o chcąc zachować potrzebną w działaniach swoich jedność, chcąc aby wewnętrzny jego stan, i okoliczności zewnętrzne w ciągłéj mogły bydź harmonii, czuwanie nad ogólnym kierunkiem działań Centralizacyi swojéj powierzyło; dla położenia zaś tamy szkodliwemu pojedynczych osób wpływowi, osobistym dążeniom i widokom, postanowiło we wszystkich przedmiotach samo przez się działać, powierzając Centr.cyi te tylko czynności, które cała jego massa wykonywane bydź nie mogą. Ówczesne wszakże okoliczności, między któremi ważne trzyma miejsce rozdraźnienie przeciwko Sekcyi Centralnéj Paryzkiéj panujące, nie pozwoliły przedmiotu tego z należytą rozwagą rozstrząsać i z prawdziwéj zasady wszystkich jéj następstw wyprowadzić. Dla tego w miejsce wyraźnego upoważnienia Centr.cyi do działań zewnętrznych, które z natury położenia naszego jéj tylko powierzone bydź muszą, znajdujemy w ustawie kilka niedosyć rozwiniętych i ja-

snych artykułów, które dziś właściwa i konieczna pora rozwinąć i jaśniej powiedzieć.-

Nieprzyzwoitości, z niewyraźnego określenia władzy Centralizacyi zostawionéj, pochodzące, mniéj czuć się dawały, dopóki Tow: nieliczne, niezorganizowane, w łonie własném, wiadomemi wam siłami, kłócone i niepokojone, obracać musiało usiłowania swoje na usunięcie tych wewnętrznych przeszkód. Wobecném położeniu, silni już moralną i materyalną potęgą, oznaczywszy cel z precyzyą, niedwuznacznie, otwarcie powiedziawszy zasady, ustanowiwszy środki, należy również i drogi jakiemi urzeczywistnienie zamiarów naszych osiągnięte być może obejrzeć i z nich najwłaściwsze, najskuteczniejsze obrać. Manifest obejmuje cele Tow^a i jego środki; do organizacyi należy postawić Tow: w możności osiągnienia pierwszych, użycia drugich, inaczéj manifestowe oświadczenia byłyby czczemi bez znaczenia wyrazami.-

Zewnętrzne Tow^a czynności o których ogół stanowić nie może, dwojakiego są rodzaju. Jedne z nich nagłemi okolicznościami wywołane, czynią niepodobném objawienie zbiorowéj woli Tow^a, po rozległéj przestrzeni rozrzuconego; inne znowu z natury swojéj całą massą przedsiebrane i uskuteczniane być nie mogą. Pierwsze objęte są §.§. 43, 44 i 45 Org^a: wewn:; drugie zawarte w Arty: 2 i 4. Ustawy zasadniczéj i §.§. 48 i 91. Org: wewn:

Co do pierwszego rodzaju czynności: przypadki użycia nadzwyczajnéj władzy, Org: wewn: wyraźnie określa, drogę postępowania wskazuje, do odpowiedzialności za nadużycie pociąga. Jest więc wszystko co ustawa objąć może i powinna.- Drugiego rodzaju czynności są przeciwnie zaledwie wskazane kilku artykułami o członkach korrespondentach. Art: 2^gi przepisów ogólnych ustawy z d. 17 Marca 1832 r. dzieli członków Tow^a na czynnych i korrespondentów, to jest: na wewnętrznych i zewnętrznych działaczów. Art: 4^ty téjże ustawy dozwala być korrespondentem równie Polakowi jak cudzoziemcowi, wskazuje zatém stosunki z krajem i z obcemi narodami; § 48 Org: wewn: mianowanie członków korrespondentów zostawia Cent^cyi, jéj przeto stosunki te powierza; § zaś 91 uwalniając członków tych od powszechnych obowiązków, żadnych w szczególności nie oznacza, a tem samém dowolności Cent^cyi, wszystkie tego rodzaju działania zostawia. Na tak ogólnych, niewyraźnych przepisach oparta Cent^a, musiałaby tylko w duchu ich działać, a przez to w najlepszéj nawet wierze błądzić, już to przechodząc granice jakich nigdy przechodzić jéj nie wolno, już to za mało słabo lub trwożliwie działając; w każdym zaś przypadku, wszystkie jéj tego rodzaju czynności nie miałyby przed obcemi téj wagi, jaką wyraźne tylko Tow^a upoważnienie nadać może, a Tow: same w działaniach, od których w znacznéj części pomyślny jego usiłowań skutek zależy, żadnéj by rękojmi nie miało. Konieczną więc jest rzeczą i dla obcych i dla Tow^a i dla saméj Cent^cyi, aby tego rodzaju attrybucye tak określić, jak są określone §.§. 43^m, 44^m, 45^m działania Cent^cyi nagłemi okolicznościami wywołane. Inaczéj ani Cent^a stałego przewodnika, ani Tow: pewnéj rękojmi, ani obcy żadnego zapewnienia mieć by nie mogli.-

Przedstawiając przedmiot ten Tow^u, nie możemy myśli naszych z taką jasnością wyłożyć, jakby tego ważność przedmiotu wymagała. Obecne Tow^a położenie, jak z jednéj strony nakazuje mu przyjąć organizacyą demokratyczne zasady nadwerężającą, tak z drugiéj nie pozwala z zupełną otwartością dyskussyi w tym przedmiocie prowadzić, i tak wyraźnie drogę Cent^cyi wytknąć, iżby w działaniach jéj i cel mógł być osiągnięty i żadne nadużycie miejsca mieć nie mogło. Przed takiemi wszakże trudnościami nie powinniśmy cofać się, tém bardziéj iż objawiają się w Tow^a samém pojęcia

w prost

wprost przeciwne tym którym zadość uczynić domaga się stanowisko jakie dziś w środ Emi-gracyi i w obliczu Polski zajmujemy. Sądzimy iż Towo pomimo ścieśnionego obrębu w jakim zamknąć się konieczność nakazuje, całą myśl naszą zrozumieć, ważność i potrzebę jéj ocenić potrafi. —

W uwagach nad manifestem i w samym projekcie decyzyi Władzéj oddanego Manifestu, rozwinęliśmy już wiele myśli z przedmiotem obecnie rozwadze Władzéj przedstawianym się, ścisły związek mających. Powiedzieliśmy tam iż missya Towa i wszystkie jego przedsięwzięcia, zależą całkiem od silnego, niezachwianego przekonania, że Polska ma w łonie własném wszystkie żywioły do odzyskania samoistnego i demokratycznego bytu potrzebne, że może powstać i powstanie bez względu na zewnętrzne przyjazne lub nieprzyjazne okoliczności, byleby siłę w massach ludu spoczywającą, odwiecznéj sprawiedliwości wymiarem poruszyć i nie samemi słowami miłości Ojczyzny uciśnione massy karmić; że zatem ku wydobyciu téj siły wszystkie usiłowania nasze obrócone bydź powinny; powiedzieliśmy przytém iż ogarnąć jeszcze potrzeba wszystkie skutecznego działania sposoby i nieodrzucać bezwarunkowo żadnego środka, któryby narodową siłę mógł wzmocnić, albo chwilę wyswobodzenia ojczyzny przyspieszyć. Wszystkie te i tym podobne myśli, jeśli potrzebują bydź po za Towm nowemi poparte dowodami, i więcéj rozjaśnione, w łonie naszém przeciwników znaleść nie mogą. Wszyscy czujemy potrzebę działania na Polskę i w Polsce, wszyscy chcemy połączyć usiłowania nasze z usiłowaniami braci naszych w podobnym duchu w kraju pracujących. Idzie tylko o oznaczenie dróg jakiemi to spółdziałanie, to zjednoczenie uskutecznione bydź może.

Już w okólniku z d 19 Czerwca r. b. mieliśmy sposobność drogi te wskazać; tu myśl naszą więcéj rozjaśnić chcemy. Do tego dosyć będzie zastanowić się nad położeniem Polski względem Towa i Towa względem Polski: z tego bowiem i obowiązki nasze i sposoby im zadosyć uczynienia łatwo wyprowadzić się dadzą. —

Polska obcą przemocą uciskana, czujnemi despotyzmu stróżami otoczona, z dobroczynnych promieni zachodniego światła ogołocona, nie może tak łatwo jak my przyjść do odkrycia prawdziwych przyczyn upadku swego i bezsilności tylokrotnych o odzyskanie niepodległego bytu usiłowań, trudno jéj przeto znaleść najskuteczniejsze do zrzucenia obcego jarzma środki. Miłość Ojczyzny i wolności, żądza niepodległego bytu, nienawiść obcego jarzma, i idące za niemi poświęcenia, wielkie, szlachetne, lecz światłem wieku nie prowadzone przesądami i niewiadomością przyćmione, nie potrafią wszystkich sił narodowych wydobyć, a bez wydobycia wszystkich, każde nowe powstanie, musi bydź tylko smutném dawnych powstań powtórzeniem. Nie wszystkie wprawdzie prowincye Polski są w jednakowém pod tym względem położeniu, ale w najznakomitszej ich części, pod jarzmem Moskwy jęczącej, gdzie despotyzmu czujność jest ostrożniejsza, czynniejsza, okrutniejsza, słabe tylko światło, własnem rozmyślaniem wydobywane, lub z trudnością z zewnątrz przedzierające się, najważniejsze dla Polski kwestye objaśniać może. —

Nasze położenie jest zupełnie różne. Jesteśmy w śród najoświeceńszych Europy ludów, gdzie wszystkiego nauczyć się możemy, gdzie prawie wszystko dla sprawy naszéj działać nam wolno. Do nas więc należy nabytego światła Ojczyźnie udzielać; wyrobioną, rozjaśnioną wiarę naszą do Polski zanosić, przesądy w niéj panujące niszczyć, ciemności któremi ją najeźdnicy okrywają rozpraszać. —

Jesteśmy w śród ludów, w rewolucyjném rzemiośle wyćwiczonych, którzy na drodze

usamo-

usamowolnienia krwawemi ofiarami drogie okupili nauki. Z tych nauk Polska bezpośrednio sama korzystać nie może. Zbierać je przeto, rozważać, zgłębiać, i do niéj odnosić powinniśmy. Nauki te lubo niewszystkie dają się głośno powtarzać, ale wszystkie są polsce potrzebne; bo często jedna z nich zaniedbana, największe wysilenia i poświęcenia udaremnia.-

Dla odzyskania niepodległości, nie samego tylko światła potrzebuje od nas Polska: winniśmy jéj jeszcze siebie samych, życie i krew naszą. Światłem wieku prowadzone poświęcenia, w duszach wielkich, światych, szlachetnych, nie w Emigracyi, ale na własnéj ziemi mogą prawdziwy swój żywioł znaleść, a przedzierając się przez niebezpieczeństwa zapełnić tę czczość jaką strata ojczyzny w piersiach naszych zostawiła. Ofiarę z takich ludzi winniśmy polsce.-

Niedość na tem. Polska strzeżona, zamknięta, skrempowana, nie może, ani ze sprzyjającemi jéj ludami bratnich zawiązać stosunków, ani ze zdarzyć się mogących okoliczności w właściwym czasie korzystać. Do nas więc należy téj powinności zadosyć uczynić, nierozerwanem przymierzem Polskę z ludami skojarzyć, ciągłym jéj potrzeb w obliczu Europy bydź reprezentatem, z każdego ruchu, z każdego przyjaznego wypadku korzystać.-

Nakoniec Polska od światła wieku usunięta, nie może demokratycznych idej swoich, tylą przesądami skażonych sama zupełnie oczyścić i na tak oczyszczonych przyszłe odrodzenie społeczności swojéj oprzeć i ugruntować. Do wypełnienia téj wielkiéj powinności Tow.^o najrozleglejsze ma pole. Wszystkie nam tu drogi otwarte. Możemy stosownie zbierać wiadomości, gromadzić myśli, zgłębiać i rozwijać zasady, utwierdzać je w sobie, zamieniać w niczem niewzruszone przekonanie, i nie tylko dziś umysły w Polsce przygotowywać, ale jeszcze w chwili organizowania się, niedozwolić aby przesądy i egoizm społeczność polską urządzały.-

Polska więc potrzebuje od nas wyjaśnienia prawdziwych jéj upadku przyczyn, źródła klęsk narodowych, i środków któremi niepodległość odzyskać można; potrzebuje tych sposobów jakiemi ludy jarzmo wewnętrznych nieprzyjaciół swoich, pomimo despotyzmu czujności skruszyły i skruszyć usiłują; potrzebuje czynnego na ziemi ojczystéj spółdziałania przez ludzi na łonie naszym wykształconych; potrzebuje sprzymierzyć sprawę swoją ze sprawą innych ludów, korzystać z każdego ruchu Européjskiego i nieporozumień rządów, aby chwila jéj wyswobodzenia przyspieszona, męki jéj skrócone bydź mogły; potrzebuje nakoniec aby cała Tow.^a massa wyrabiała w sobie pojęcia do demokratycznego urządzenia niezbędne. Naszym przeto najświętszym obowiązkiem jest, dać jéj to wszystko czego ona potrzebuje, na czem jéj zbywa, chociażby dopełnienie tego obowiązku, najdroższych z naszéj strony wymagało ofiar.-

Przed temi ofiarami sumienie nie pozwoli nam cofać się i dla względów, które w porównaniu z głowną powinnością są niczem, zamykać sobie najskuteczniéjsze drogi działania. Przypatrzywszy się bliżéj obowiązkom naszym, łatwo znajdziemy iż nie wszystkim Tow.^o cała massa zadosyć uczynić może.-

Massa Tow.^a może i powinna wyrabiać w łonie własném te pojęcia, których polska najwięcéj potrzebuje, do odzyskania niepodległości swojéj, ale nie może roztrząsać ostatecznych sposobów przygotowania rewolucyjnego ruchu, a od tych sposobów pomyślny powstania skutek całkiem prawie zależy. Ogłaszać kraj z takiego rodzaju światła, które pełną ręką tu czerpać możemy, byłoby to dobrowolnie sprawę narodową na szwank narażać.-

Massa Tow.^a może i powinna wyrobioną wewnątrz siebie wiarę, w kształcie Mani-

festów

festów, deklaracyi, odezw do kraju przesyłać i przez to pojęcia swoje równie co do ogólnych
środków wydobycia się z pod obcéj przemocy, jakoteż demokratycznego urządzenia, szerzyć;
ale nie może w całości swojéj między lud zstąpić i czynną zanieść propagandę tam, gdzie
jéj największéj potrzeba do przygotowania silnego, skutecznego powstania. – Téj powinności
dopełnić tylko mogą pojedynczy członkowie którzy wraz z braćmi naszemi, na ziemi oj=
czystéj pracującemi, wielkie dzieło odrodzenia w duchu zasad naszych przygotują, i nas
potém wszystkich do czynnego spółdziałania wezwą. –

Massa Tow^a. może i powinna z zewnętrznych okoliczności korzystać i moral=
ną lub materyalną siłą popierać usiłowania, sprawie Polski przyjazne; ale nie może wpły=
wać na nie przed ich objawieniem się na zewnątrz, a często od tego wpływu cały skutek
tych okoliczności zawisł. Jakiegokolwiek rodzaju zajdą wypadki, czy je zrodzi poruszenie
ludów, czy nieporozumienia między rządami, Tow^o. cała massa wtenczas dopiero działać
może, kiedy chwila otwartego działania nadejdzie. –

Wogólności massa Tow^a. może i powinna wyrabiać w łonie swojém potrzebne
do socyalno-politycznego ruchu żywioły; może i powinna rozwijać i zgłębiać polityczne,
socyalne, wojskowe zasady, członków swoich do specyalnych posług usposabiać; może i
powinna w wielu przypadkach przygotowawczo i stanowczo na zewnątrz działać, ale nie
może bydź czynném do przygotowania i wydobycia wszystkich żywiołów narodowego po=
wstania narzędziem, nie może w tak ściśłe z krajem i obcemi wejść stosunki, aby wszy=
stkim obowiązkom swoim zadosyć uczynić, nie może sama działaniom swoim nadawać kie=
runku, zgodnego ze stanem rzeczy w Polsce i w otaczających siebie narodach.

Po takiém wyjaśnieniu, łatwo już pojąć iż poprzestając na działaniach które mas=
sa tylko Tow^a. dokonywane bydź mogą, nie moglibyśmy licznym obowiązkom z położenia
naszego wynikającym zadosyć uczynić, i wszystkie środki skutecznego działania ogarnąć.
Pojedyncze osoby, lub inne stowarzyszenia, zajęłyby wtenczas miejsce przez nas niezajęte.
Tymczasem doświadczenie okazało czém są działania, powagą pojedynczych imion okryte,
a prosty rozsądek wskazuje niebezpieczeństwo i szkodliwość usiłowań, opartych na zasa=
dach wprost naszym przeciwnych, lub one fałszujących. Dotychczasowy stan Tow^a., jego
rozrywanie, szarpanie wewnątrz, odmawianie politycznego charakteru, ograniczenie na
działaniach czysto propagacyjnych, temu jedynie przypisać należy, iż nieprzyjaciele za=
sad naszych, lękając się ich panowania, usiłowali wydrzeć Tow^u. najskuteczniejsze dzia=
łania sposoby i sobie je przywłaszczyć. Uroczystym woli swojéj objawieniem, Tow^o. ła=
two położy tamę zabiegom jawnych i tajnych przeciwników swoich, a wtenczas wszystkie=
mi drogami, jakie nam gorąca miłość ojczyzny i duch poświęcenia się wskaże, niezraże=
ni żadném niebezpieczeństwem, silnemi węzły z braćmi w kraju pracującemi zjednoczy=
wszy się, potrafimy wielkie zamiary nasze urzeczywistnić i wszystkie usiłowania po=
dejrzanych ludu przyjaciół zniweczyć. –

Jeżeli więc Tow^o. ma bydź czynnym, energicznym działaczem, jeżeli chce w
sobie samém i w drugich wzbudzić zaufanie we własne siły [illegible]ki, zaufanie do wszy=
stkich wielkich przedsięwzięć niezbędnie potrzebne, powinno przez rozdział czynności
swoich, otworzyć sobie wszystkie działania drogi i one wyraźnie oznaczyć.

Już w projekcie do Manifestu powiedzieli my że Tow^o. powierzyło wybranéj z
grona swego instytucyi, te zewnętrzne czynności, które z natury swojéj całą massą przed=
siebrane i wykonywane bydź nie mogą: teraz idzie tylko i dla Tow^a. i dla Centr^a. [illegible]

LXV.

s wyraźniej

i wyraźniejsze czynności tych określenie.-

Zasada w projekcie Manifestu położona, z duchem obowiązującej nas Ustawy zgodna, wypływa z położenia i samej natury Tow^a naszego. Położenie nasze jest wyjątkowe, środki zatem, to jest organizacya, do położenia tego zastosowane bydź muszą. Każda bowiem organizacya niczem innem nie jest, jak środkiem do osiągnienia jakiego celu. Celem Tow^a Dem^o jest odzyskanie demokratycznej Polski: organizacya przeto jego taką bydź powinna aby cel ten mógł bydź osiągnięty. Czego innego wszechwładna wola Tow^a chcieć nie może, inaczej chciałaby celu, niechciałaby środków. Gdybyśmy tak zorganizować się pragnęli, jak społeczność polska kiedyś zorganizowana będzie, gdybyśmy Ojczyźnie naszéj niejako wystawić mały wzór, na zasadach demokratycznych ukonstytuowanego narodu, celem téj organizacyi musiałoby bydź szczęście nas samych, szczęście członków stowarzyszenie nasze składających, ciągłe ich doskonalenie się w porządku fizycznym, umysłowym i moralnym; rozwijanie władz, zaspakajanie potrzeb. Taki cel będzie niepodległéj, całéj, demokratycznéj Polski; ale nasz takim nie jest i bydź nie może. My nie dla siebie ale dla Ojczyzny żyjemy; nie o naszych prawach i potrzebach, nie o naszém szczęściu myślimy, ale nad jéj wyjarzmieniem pracujemy. Nasza organizacya, nie może bydź przeto na takich zasadach oparta, na jakich oparta bydź powinna organizacya kraju, nie może bydź dla niéj wzorem. Jeśli niepodobieństwem jest osiągnąć główny cel, przez działanie samą tylko Tow^a massą, potrzeba albo cel zmienić, albo organizacyą do niego zastosować. Zamknąwszy sobie najskuteczniejszego działania drogę, dla tego tylko iż po niéj całą massą postępować niepodobna, poświęcilibyśmy drobnym nieprzyzwoitościom osiągnienie głównego celu, rozmyślnie sprawie ojczystéj źle byśmy służyli. Pewni jesteśmy iż Tow^o całe od takiéj myśli dalekie, wybierze środki, zastosowania organizacyi do obecnego położenia, przez źle zrozumianą nieufność zewnętrznym Centr^cyi czynnościom tamy nie położy, a rękojmi dla siebie w samym tylko wyborze osób szukać będzie.

Organizacya ta w przekonaniu naszém zależy na tém, aby wszystko to, co Tow^o całą swą massą przedsiebrać i uskuteczniać jest w stanie, przy niém jedném zostało; wszystko zaś co nie może bydź tą drogą przedsięwzięte i uskutecznione, aby Centr^cyi powierzone było.

Nim myśl tę, w kształcie oddzielnego postanowienia Ustawę dopełniającego rozwiniemy i szczegóły rozwinięcia usprawiedliwimy, należy nam jeszcze przedstawić i roztrząsnąć przeciwne naszym pojęcia. Przedstawienie to na główny przedmiot nie małe rzucić może światło. W uwagach nad Manifestem znajdują się postrzeżenia tyczące się Centr^cyi, przez Sek: Pantheonu (w nb: 154 i 181) i członków z St Aguant (nb. 108) poczynione. W niniejszym okólniku umieszczamy projekt Sek: Fontainebleau o umocowanych (pod litt A.) i pojęcia jéj o sposobach działania na Polskę (pod litt: B.) — Sekcya Pantheonu żąda aby Tow^o wzięło władzę cywilną i wojskową, i takową na swój Komitet Centralny delegowało, upoważniając go do wszelkiego dla sprawy polskiéj działania w imieniu swojém.— Członkowie z St Aguant proponują aby Centr^cyi powierzona była nieograniczona dyktatorska władza — Sek: Fontainebleau chce znowu mieć oddzielną instytucyą, do zawierania układów z rządami i ludami na przypadek zewnętrznéj wojny; - działania zaś na Polskę ograniczyć pragnie na publicznéj z Krajem korespondencyi. Zastanówmy się nad każdym w szczególności wnioskiem.

Dalecy jesteśmy myśli aby wzięcie władzy było przywłaszczeniem praw narodowi tylko służących, lub dowodziło chęci wyniesienia się i osobistych widoków: owszem wiemy do-

brze

brze iż każda myśl polityczna jeśli nie ma pozostać prostém życzeniem, dążyć musi do panowania. I Tow: przeto wziąść władzę powinno, nie dla siebie zapewne, lecz dla zasad, dla wyobrażeń którym należy się zwycięztwo, panowanie, życie. Ale akt wzięcia władzy, jeśli nie ma bydź próżną formą, we właściwym czasie dokonanym bydź winien. Chwila wzięcia władzy, jest chwila stanowczego działania. Przedwczesne jéj wzięcie, nie przybliży stanowczéj chwili. Starajmy się ją sprowadzić, a spotkamy się z władzą, jeśli przez czynne i skuteczne działania, nasza moralna i materyalna siła ciągle rość będzie. Nikt nam władzy nie wydrze, jeżeli godni jéj będziemy. Jeśli przeciwnie jakie stronnictwo silniéjsze wewnątrz, zewnątrz poważniéjsze, równegoż panowania zażąda, przedwczesne władzy wzięcie nie pokona go, tak jak nas samych inne stronnictwa pokonać nie zdołały. — Z tych przeto względów, nie możemy bydź zdania Sek: Pantheonu, tém bardziéj iż akt podobny, na zewnątrz objawiony, ściągnąłby na Tow: do niczego nie prowadzące prześladowania rządu, tak jak go ściągnęli na siebie założyciele Konfederacyi. —

Powierzenie dyktatorskiéj władzy Centr:, albo innéj umyślnie w tym celu wybranéj instytucyi, może bydź również kiedyś koniecznością nakazane, ale dziś najszkodliwsze za sobą musiałoby pociągnąć skutki. Nigdy politycznie działające ciało, nie powinno nikomu bez potrzeby nieograniczonéj powierzać władzy. Jeżeli jesteśmy za powierzeniem niektórych zewnętrznych czynności samej Centralizacyi, to dla tego tylko iż tych czynności wykonanie, jest fizycznem dla całego Tow: niepodobieństwem. Gdyby Tow: wszystko samo działać mogło, wszystko samo działać by powinno. Między działaniem albowiem instytucyi, a działaniem całéj massy, niezaprzeczona jest różnica. Prócz tego, Tow: nasze powinno bydź czynnem, do życia publicznego, do walki sposobiącém się narzędziem; nie może bydź bierną, natchnienia swoje nie z siebie czerpającą istotą; nie może skazać się na drobne wewnętrzne zatrudnienia, kiedy w tylu przypadkach, skutecznie na zewnątrz samo działać może. Dodawszy jeszcze tę pospolitą bardzo uwagę, iż nieograniczona władza długo piastowana, zawsze i wszędzie do nadużyć prowadzi, nie możemy zgodzić się na żadne propozycye, do nadania nadzwyczajnéj władzy Centr: dążące. Centr: obecna mocną jest sama działać w przypadkach nagłemi okolicznościami wywołanych; jeżeli zewnętrzne, najdelikatniéjsze stosunki również jéj powierzone czyli raczéj wyraźniéj określone zostaną, wszystkie skutecznego działania środki objęte będą. - Gdyby doświadczenie lub nowe okoliczności okazały potrzebę rozległéjszéj jeszcze władzy, Centr: w każdym czasie może jéj zażądać, a Tow: oceniwszy konieczność, nie odmówi, przez źle zrozumianą nieufność środków, do osiągnienia głównego celu nieodzownie potrzebnych. —

Sekcya Fontainebleau w uwagach swoich (obacz litt: B) tyczących się sposobu działania na Polskę, objawia myśli wprost przeciwne tym, któreśmy dotąd rozbierali. Widząc w działaniach obecnéj Centr: samowolne odsunięcie ogółu od współdziałania, uważanie się z jego wszechwładztwa, fałszywe i najszkodliwsze despotyczne dążenia, uważając propozycye nasze za tego rodzaju żądania, iż pojedynczy człowiek umysłowéj władzy nie pozbawiony, przyjąćby ich nie mógł, odmawia Centr: możności działania na zewnątrz; polityczno bowiem rewolucyjne czynności Tow:, dwojaką tylko mają mieć własność: moralną i intelektualną, czyli jaśniéj: missya nasza ma bydź przygotować umysłowéj tylko w kraju rewolucyi, przez przesyłanie pism Tow: do Polski, i ogłaszanie odebranych z niéj odpowiedzi. —

Na czynione nam zarzuty, odpowiadać tu nie myślimy. Tow: łatwo je oceni, oce-

niło

niżo już nawet przesyłając zdanie swoje do Sek: Przedstawiającéj. Na pojęcie tylko środków działania tyczące się uwagę Towᵃ zwracamy. –

Z tego cośmy wyżéj, mówiąc o naszych względem Polski obowiązkach powiedzieli, najdowodniéj okazuje się, iż Towᵒ o wszystkiem publicznie dyskutować, wszystkiego Polce powiedzieć nie może. Polska zaś, gdyby słowa jéj miały stać się równie publicznemi, musiała by przemawiając do nas, na zaręczeniach ogólnych poprzestać, wszystkich potrzeb swoich powiedzieć bynajmniej nie mogła. Do skutecznego wszakże działania nie samych odezw potrzeba; potrzeba jeszcze rzeczy, a rzecz nie każdą w Towⁱᵉ traktować można. Same nawet odezwy nasze po kraju rozrzucone, zdołająż przedrzeć się do ludu, téj prawdziwéj, narodowéj potęgi? Czy nie przejmą ich ciemięzcy jego, czy w pomoc najezdnikom nie przyjdą, usiłowań naszych nie zniweczą? Ci co nawet na wygnaniu sprawiedliwości ludowi wymierzyć niechcą, mają swoich wspólników na ziemi ojczystéj. I jedni i drudzy żądają sprawiedzie niepodległości, chcą obce zrzucić jarzmo, lecz niechcą rozstać się z przywłaszczeniami swojemi, chcą ojczyzny dla siebie, nie dla wszystkich; nie poruszą przeto sił całych, nie powstaną, albo powstawszy, raz jeszcze upadną. Prawdziwe poświęcenie nie w massie szlachty znaleźć można, ale w pojedynczych jéj indywiduach. Potrzeba więc z temi pojedynczemi indywiduami w najściślejsze wejść stosunki, duchem je naszym natchnąć, uczuciami ożywić, zasadami oświecić; potrzeba je zjednoczyć i wspólnie z niemi działać; potrzeba przez pojedynczych Towᵃ członków, też same uczucia, pojęcia i myśli wśród uciśnione massy zanieść i rozbudzić w nich zaufanie we własne ich siły. Wtenczas dopiero ci wszyscy w których wre czysty ogień miłości ojczyzny, którzy w piersiach swoich czują gotowość do bezinteressownego poświęcenia się, pójdą między lud, staną się ludem, a na głos ich umiemnie i szczerze podniesiony, powstaną na całéj powierzchni ziemi Polskiéj, nie tysiące, ale miliony wojowników, i w nowéj nocy Listopada, nie strasznego już w tenczas nieprzyjaciela rozbroją i zniszczą. To wielkie dzieło, nie może być dziełem jednéj chwili, jakby tego serce żądało. Nim się spełni, nie jedna wprzódy padnie ofiara, może nie jeden rok upłynie, ale prędzéj czy późniéj czas ten przyjśdź musi, jeśli działać będziemy. –

Łatwo jest pojąć iż takie dzieło spełnić się nie może przez proste korrespondencye. Ludzie z prawdziwem, wielkiem, czystem poświęceniem, na saméj propagandzie nie poprzestaną nigdy, a skutek usiłowań swoich, ślepemu losowi, okolicznościom, czasowi, zostawiać sumienie im nie pozwoli. Kto mocno wierzy w zmartwychwstanie Polski własnemi jéj siłami, ten wiążąc skuteczniejsze środki, nie może bezpieczniejszych, wygodniejszych wybierać. Towᵒ nasze ma tę wiarę. Postawi na czele swoim godną siebie Centralizacyą, otoczy ją zaufaniem, działać jéj pozwoli, a dla uwojonych widziadeł despotycznéj władzy, nie odrzuci najskuteczniejszych działania sposobów.

Taż sama Sekcya, tak podrzędną rolę Towᵘ naszemu, co do jego stosunków z krajem, nadać usiłująca, nie skąpi znowu w projekcie swoim o umocowanych, nieograniczonego dla projektowanych urzędników zaufania. Projekt jéj (obacz litt A.) pisany był w zeszłym jeszcze roku, w chwili kiedy powszechne oburzenie mową Mikołaja wywołane, przez rządy zachodniéj Europy pośrednio popierane, kazało się spodziewać ukrytych przeciwko ciemięzcy naszemu zamysłów. Sprzyjała mu jeszcze i ta okoliczność, iż Towᵒ niemając ani Centᶻᶦʲ wyborowéj, ani manifestem objawionych pojęć, mogło by być wypadkami przyjaznemi zaskoczone, i z nich nie korzystać. Okoliczności te przeminęły.

Za chwilę

Za chwilę mieć będziemy Manifest, za chwilę nową Centᵃ. Towᵒ objawi swoje widoki, mieć będzie ognisko działań swoich; będzie komu, bez umocowanych, śledzić prawdziwe czy pozorne przeciwko ujarzmicielom naszym zamiary. Na przypadek więc działania, ci co nas potrzebować będą znajdą nas, i my nawzajem znaleść ich potrafimy. Projekt przeto Sek: Fontainebleau, który mógł mieć swoją wartość czasową, dziś jako jednę tylko i to podrzędną część czynności zewnętrznych obejmujący, jest z natury przedmiotu swego niedostateczny, nie wszystkim potrzebom Towᵃ zadość czyniący. Bliższa rozwaga odkryje w nim nowe ważniejsze jeszcze wady i niedogodności. —

Uderzy zapewne każdego naprzód, iż Sek: Fontainebleau, która dla wydobycia całej potęgi w massach ludu polskiego spoczywającej, każe Towᵘ z krajem publiczną tylko prowadzić korrespondencyą; w projekcie znowu o Umocowanych, żąda aby Towᵒ zaręczyło dotrzymanie umowy z rządami lub ludami zawartej, wprzód nim wszystkie jej warunki znane mu będą; los zatém i przyszłość Towᵃ, a nawet członków poza jego obrębem będących, prawość i światłu trzech osób całkiem powierza. Nikt również pojąć nie zdoła dla czego Towᵒ wierzące iż Polska własnemi siłami powstać może, oddzielną ma stanowić instytucyą na przypadek zewnętrznego ruchu, kiedy jéj, podług pojęcia Sek: Fontainebleau, dla skutecznego w Polsce działania, mieć nie powinno. —

Rozwiązanie tych sprzeczności zostawiamy samej Sekcyi; uwagę zaś Towᵃ głównie zwrócić chcemy na to, iż przyjąwszy projekt o Umocowanych, mielibyśmy dwie Centralizacye: jednę w której koncentrowałyby się wewnętrzne czynności Towᵃ, jego wola, opinia i całe życie; drugą na boku postawioną, szukającą albo czekającą okoliczności zewnętrznych, sprawie polski sprzyjających. Na pierwszy rzut oka, takie władzy rozdzielenie niczém usprawiedliwić się nieda; dwoista bowiem Centᵃ złamałaby jedność, rozerwała związek jaki łączyć powinien każdą władzę z tymi, których ona wyobraża; zamiast centralizacyi działań, byłaby ich decentralizacya; zamiast skupienia, rozproszenie. —

Centralizacya jako wypływ wszystkich sił stowarzyszenia, powinna bydź jego myśli, pojęć i uczuć prawdziwym obrazem. Codziennemi stosunkami ściśle z niém zjednoczona, ona tylko czerpać może w jego łonie swoje pojęcia, szukać i znaleść te środki, które stowarzyszenie znalazłoby samo, gdyby natura tych środków, ich szukaniem zająć się mu pozwalała. Też sama Centᵃ, przez swoje nie przerwane i ścisłe z krajem i obcemi stosunki, zewnętrzne okoliczności sama tylko w zupełności znająca, ich ducha również pojąć, i do stosownych działań Towᵒ przygotować może. Między zewnętrznym albowiem a wewnętrznym Towᵃ stanem, między zewnętrznemi a wewnętrznemi jego czynnościami, między tém co poza Towᵐ dzieje się, a tém co Towᵒ działać powinno, nierozerwany jest związek. Wewnętrzne Towᵃ czynności, i jego działania na zewnątrz przedsiebrane, powinny bydź w harmonii ze stanem rzeczy w Polsce, usposobieniem ludów i rządów, ze wszystkiemi zewnętrznemi a Towᵘ niewiadomemi okolicznościami. Wszystko w porządnie urganizowanej całości do jednego celu dążyć musi i wzajemnie się wspierać; to dążenie nie mogłoby mieć miejsca bez ogólnego jednostajnego kierunku. Towᵒ umiało ocenić ważność prawd tu przytoczonych, kiedy w ustawie organicznej artykułem 5. czuwanie nad ogólnym kierunkiem działań swoich, Centᵘᶦ powierzyło. —

Ten punkt koncentryczny, w którym jak Sek: Fontainebleau wyraża, skupiać się mają myśli po obudwóch półkulach rozsypanych wychodźców, powinien bydź jeden, i nie tylko zbierać, ale rozsyłać ze wszech stron zbiegające się do niego promienie. Wybrana wolą Towᵃ instytucya jedna, odpowiedzialna, skupiająca i jego i powszechne w koło siebie życie,

czerpająca natchnienia swoje w pojęciu potrzeb, myśli i ducha, tak Tow.a, jak Polski i otaczających
siebie żywiołów, iść będzie ciągle z Tow.m, potrafi bydź jego myśli wierną wyobrazicielką, i jemu na:
wzajem myśl zewnętrzną objawiać, a wsparta powagą i zaufaniem tych, którzy ją na czele swoim
postawili, zapewni sobie równą powagę i zaufanie u obcych. Gdyby zaś składające Cen.a osoby,
okazały się niegodnemi położonego w nich zaufania przez swoje publiczne i wszystkim wiadome
postępowanie, Tow.o z wiadomych sobie czynności, sądząc o tych które im nie są wiadome, może w
każdym razie nieudolnych, niegorliwych lub złej wiary członków usunąć, innym straż i kierun:
nek sprawy ogólnej powierzyć. –

Wszystkie te wielkie korzyści z jedności władzy wypływające, nikną przez jej rozdzielenie.
Jeżeli jedna władza śledzić ma politykę gabinetów, poruszenia ludów, oceniać tego rodzaju okoliczno:
ści i stosownie do nich działać; druga najściślej codziennemi stosunkami z Tow.m i krajem zwią:
zana, o czynnościach pierwszej żadnej wiadomości mieć nie będzie; działania jednej muszą się
krzyżować z działaniami drugiej, a wypadek ich musi bydź ogólnej sprawie szkodliwy. Roz:
dzieliwszy czynności z natury swojej nierozdzielne, musielibyśmy przypuścić, iż Cen.a z
umocowanymi ciągle znosić się będzie, żądać od nich objaśnień i nawzajem potrzebne im
udzielać wiadomości. Lecz porozumienie się takie zaledwie zbliżyć by mogło do jedności, za:
stąpić jej nie potrafi. Oprócz tego, działania instytucyi na boku postawionej, nie mogą bydź
żadnym sposobem przez ogół kontrollowane. Artykuł 2gi projektu Sek: Fontainebleau,
o odwołaniu umocowanych mówiący, obejmuje próżną tylko formę; jakież bowiem odwo:
łania tego będą powody, kiedy Tow.o nie jest w stanie ani o najistotniejszych czynnościach
umocowanych wiedzieć, ani nawet z wiadomych sobie czynności, o niewiadomych im są:
dzić? Umocowani, niczém z Tow.m nie związani, żadnych z niem stosunków nie mają:
cy, żadnego też świadectwa o prawości, zdolnościach i poświęceniu swoiém złożyć nie mo:
gą. Przeciwnie zaś Cen.a, tyloliczne w obec Tow.a czynności dokonywająca, baczność jego
ciągle na siebie zwracająca, stawia wszystkich w możności ocenienia jej światła, do:
brej wiary i gorliwości. Jeżeli ogólne jej postępowanie nosić na sobie będzie cechę złej
wiary, zaniedbania i nieudolności, niewątpliwą jest rzeczą, iż w działaniach jéj samej
zostawionych, nie będzie również ani prawości, ani gorliwości, ani światła. Tym sposobem
Tow.o pośrednio przynajmniej Cen.a swoję kontrollować będzie w stanie. Projekt Sek: Fon:
tainebleau kontrollę tę całkiem usuwa. Nie możemy przeto odgadnąć istotnych powodów,
dla których Sek: Fontainebleau, postawionej na boku instytucyi, zamierza powierzyć czyn:
ności które właściwie należą się Cen.cyi, jako instytucyi ściśle z Towarzystwem i z Kra:
jem zjednoczonej. –

W tém wszystkiem cośmy dotąd powiedzieli, sądzimy że dostatecznie wyjaśniliśmy
tę główną myśl, iż dla osiągnienia celu usiłowań naszych, Tow.o dwojaką postępować po:
winno drogą: cała massą, i za pośrednictwem wybranej z grona swego Cen.cyi. Wszystkie
czynności, które z natury swojej odwołanie się do decyzyi ogółu czynią niepodobnem, jako to:
zawiązanie stosunków z Polską, spółdziałanie z ludami i stosunki z rządami, Cen.a
musi przedsiębrać i wykonywać sama przez siebie, bez zasięgania woli Ogółu Tow.a,
byleby działania te nie sprzeciwiały się w niczém zasadom, celom i środkom publicznie
objawionym. Wszystkie inne czynności do Towarzystwa samego należeć powin:
ny. – Myśl tę w kształcie dodatkowego do Organizacyi wewnętrznej po=
stanowienia, tak rozwijamy. –

Projekt

Projekt.

Postanowienie względem Centralizacyi Tow^{wa} Dem^{o} Pol^{o}..

§.1. – Tow^{o} Dem^{e} Polskie powierza Centralizacyi te wszystkie czynności zewnętrzne, które z natury swojéj przez Ogół jego przedsiębrane i wykonywane bydź nie mogą. –

§.2. – We wszystkich czynnościach Centralizacyi saméj zostawionych, nie wolno jéj w niczém odstępować od publicznie objawionych przez Towarzystwo zasad, celów i środków. –
Przeciwne temu zastrzeżeniu czynności, nie ważne będą, i wykreślenie członków Centralizacyi za sobą pociągną. –

§.3. – Centralizacya składać się będzie z pięciu członków. – Komplet do wszelkich czynności stanowi trzech. –

§.4. – Dla pomocy w czynnościach wewnętrznych Centralizacya przybierze czterech członków. – Członkowie przybrani nie są odpowiedzialni za żadne czynności Centralizacyi i mają tylko głos doradczy. –

§.5. – Posiedzenia Centralizacyi tyczące się czynności wewnętrznych będą przystępne dla wszystkich członków Towarzystwa. –

§.6. – Wszystkie przepisy niniejszemu postanowieniu przeciwne, uchylają się. –

Objaśnienia. –

Co do §1°. – Paragraf ten jest prostem powtórzeniem zasady którąśmy w głównych motywach niniejszego postanowienia powyżej rozwinęli. Nie przynosi on nic nowego: formułuje tylko myśl w saméj naturze Stowarzyszenia leżącą, w zasadniczéj Ustawie, Organizacyi wewnętrznéj i Manifeście rozlaną. Na nim oparta Cent^{a}, mocną i obowiązaną jest wszelkiemi drogami, jakie za najwłaściwsze uzna, już to przez Korrespondencye, już to przez członków Korrespondentów, już to przez osoby umyślnie w tym celu użyte, zawiązać z Polską i obcemi wszelkiego rodzaju stosunki, szukać przyjaznych okoliczności, korzystać z każdego wypadku, któryby w czémkolwiek sprawie naszéj mógł bydź użyteczny, usuwać przeszkody przez nieprzyjaciół zasad naszych stawiane, lub z natury rzeczy wypływające, i w ogólności, wszelkie kroki do osiągnienia głównego celu wprost prowadzące, lub związek tylko z nim mające przedsiębrać, ile razy odwołanie się do woli Ogółu miejsca mieć nie może. W każdym innym przypadku, nie wolno jéj nic działać, bez zasięgnienia woli lub zdania Tow^{a} całego. Wyraźniejszego rozdzielenia attrybucyi Ogółowi i naczelnéj jego instytucyi służących, jaśniejszego pojęcia o czynnościach Cent^{cyi} zostawionych, dać nie podobna. Czynności te tak są liczne, rozmaite, rozległe, od tylu okoliczności zawisłe, iż przewidzieć je i określić, jest fizycznem niepodobieństwem. Można by wprawdzie, na wzór Sek: Fontainebleau, niektóre przypadki wyliczyć, lecz wyliczenie niektórych i to jeszcze podrzędnych, dałoby fałszywe o całości działań wyobrażenie, i zamiast wyjaśnienia rzeczy, zaciemnić by ją musiało. Centralizacya złożona z osób prawością, światłem i gorliwością odznaczających się, całą wielkość powołania swego ocenić umiejąca, jedną myślą, jednem pojęciem, jedną wiarą ożywiona, potrafi w własném sumieniu, świetle i gorliwości znaleść najskuteczniejsze środki, i ze wskazanéj drogi nie zboczy; członków zaś z dobréj wiary, światła i gorliwości ogołoconych, najwyraźniejsze instrukcye i przepisy od nadużyć nie wstrzymają. Wyżéj już kazaliśmy jakim sposobem Tow^{o} za pomocą wiadomych sobie czynności, o niewiadomych mu,

sądzić

sądzić będzie w stanie, każdy błąd w wyborze członków może bydź sprostowany, a nowo powołani członkowie, zboczenia nie wszystkim wiadome, również zniszczyć potrafią. Towarzystwo taką przezto mieć będzie rękojmię prawości i skuteczności działań Centralizacyi powierzonych, jaką tylko w obecnem położeniu swojém mieć może.

Co do §2go. - Zastrzeżenie tym paragrafem objęte równie dla Towa jak dla obcych jest potrzebne; dla Towa, bo uwalnia go od moralnej odpowiedzialności za działania zasadom jego lub woli przeciwne; dla obcych, bo ostrzega ich w jakim tylko przypadku, wiarę czynnościom Centralizacyi dać mogą. -

Co do §. 3go i 4go. - Jak zaprowadzenie wewnętrznego porządku było głównym celem Towa w przepisaniu sobie Ustawy organicznej, tak i skład Centcyi, do celu tego zastosowany bydź musiał. Towarzystwo potrzebowało wówczas więcéj deliberującego i przygotowawczego ciała, jak instytucyi silnie na zewnątrz działającéj; dla tego to Centa ze znacznéj liczby członków złożoną została. — Położenie Towa jest teraz zupełnie inne: weszliśmy na obszerniejsze stanowisko działań, objęliśmy wszystkie środki, wszystkiemi drogami do osiągnienia głównego celu dążyć mamy. Centralizacya nie może już bydź biernym tylko Towa organem, jéj obowiązki czynne nie mogą się ograniczać na samém projektowaniu, na samych przygotowaniach, do jéj attrybucyj przybywa czynne na zewnątrz działanie; skład jéj przeto do takiego stanu rzeczy zastosowany bydź winien. Czynności Centralizacyi powierzone, potrzebują ostrożności w ich prowadzeniu, jedności w widokach, szybkości w wykonaniu; ostrożność zaś, jedność i szybkość działań, rośnie zawsze w stosunku odwrotnym liczby działających osób. — Im mniejsza będzie liczba działających, tém zgodniejsze, sprężystsze, silniejsze będą ich działania, tém ostrożności łatwiéj zachowane zostaną. Na zewnątrz nawet też same powody zjednają Centralizacyi to zaufanie, bez którego wszystkie jéj przedsięwzięcia muszą bydź bezskuteczne. Te proste postrzeżenia, za zmniejszeniem dotychczasowego składu Centralizacyi mówiące, wsparte są jeszcze z samego położenia Towa wypływającemi okolicznościami.

Centralizacya aby mogła gódnie odpowiedzieć powołaniu swojemu, powinna doskonale wyobrażać jedność, to jest składać się z członków też same pojęcia o zasadach, celach i środkach mających; jedność bowiem jest najistotniejszym warunkiem silnego i skutecznego działania instytucyi politycznemu ciału przewodniczącéj. Członkowie Centralizacyi powinni przytém odznaczać się niepoślakowaną prawością, największą czynnością, zupełném poświęceniem się, niepospolitemi zdolnościami, najsilniejszem przekonaniem o potędze demokratycznych zasad, niezachwianą wiarą w skuteczność obranych przez Towarzystwo środków, w niemylność osiągnienia zamierzonych przez niego celów. Centralizacya z takich tylko członków złożona, może wszystkiem działaniom piętno przymiotów swoich nadać, rozległym obowiązkom zadosyć uczynić, zaufanie jakiem ją Towo przez wybory otoczyło utrzymać i co równie jest ważne i konieczne, toż samo zaufanie po za Towarzystwem wzbudzić. Jeżeli więc pomyślny skutek usiłowań naszych, w znacznéj części od Centralizacyi zawisł, trafność wyborów powinna bydź dla nas rzeczą pierwszéj wagi; powinniśmy szukać osób któreby zdolne były odpowiedzieć powołaniu swemu i takich do Centralizacyi powoływać. Otóż oczewista jest, iż w każdym przypadku, a tém bardziéj w naszem położeniu, łatwiéj daleko znaleść mniejszą, jak większą liczbę potrzebnemi przymiotami obdarzonych osób, łatwiéj pięciu jak dziewięciu wybrać. - Niechcemy przez to utrzymywać jakoby w łonie Towa nasz ego nie było dostatecznéj liczby osób potrzebne przymioty posiadających, lecz że osoby te

nie wszy-

niewszystkim są znane. Gdyby Tow.o całe w jednem znajdowało się miejscu, tak by nam łatwo było ukrywające się przymioty znaleść, jak przy dzisiejszem rozproszeniu wyszukiwać jest trudno. Konieczność przeto zmniejszenia dotychczasowego składu Centr.cyi wypływa i z natury czynności jej powierzonych, i z samego położenia Tow.a.–

Lecz ponieważ zmniejszona liczba członków, postawiłaby Centr.ą, w niemożności wytrzymania pracy, jakiej wewnętrzne zatrudnienia wymagają, zachodzi również konieczna potrzeba, upoważnić Centr.ą do przybrania sobie w pomoc kilku innych członków Tow.a. Członkowie przybrani jako niepowołani przez ogół i zewnętrznych stosunków nieświadomi, nie mogą mieć stanowczego głosu, ani za żadne czynności Centr.cyi odpowiadać. Proponowane przez nas urządzenie, w niczem składu Centr.cyi co do liczby osób niezmieniające, przyniesie inną jeszcze korzyść. Może się zdarzyć, iż między wybranemi do Centr.cyi członkami, nie będzie dostatecznej liczby talentów pisarskich do Redakcyi pisma Tow.a potrzebnych. Wydawanie pisma tego może być również utrudnione innemi Centr.cyi czynnościami.– W takim przypadku Centr.a najlepiej widząca na czem jej zbywa, przez przybranie stosownemi przymiotami obdarzonych członków, nieprzyzwoitość tę łatwo usunąć potrafi. Ze wszystkich przeto względów, proponowana przez nas zmiana, niezbicie jest potrzebna.

Co do §. 5.o.– Jeżeli niewszystkie czynności zewnętrzne z natury swojej ogół wi. Tow.a wiadome być mogą, zachodzi konieczność oddzielnych dla Centr.cyi posiedzeń. Po tem wszystkiem cośmy tak dawniej, jak w niniejszem przedstawieniu powiedzieli, sądzimy, iż dłuższe nad tym przedmiotem rozwodzenie się byłoby zbytecznem.–

III. O Sądownictwie i Karności porządkowej.–

Przystępując do drugiego już tylko ściśle wewnętrznego przedmiotu którym jest rzecz o Sądownictwie i Karności porządkowej, przedewszystkiem uprzedzić powinniśmy, że żadna drobiazgowa poprawa ustaw, a tem mniej niewczesna chęć przyprowadzenia ich do bezwarunkowej doskonałości na to przedstawienie nie wpływa.

Być może, że w Organizacyi wewnętrznej znalazłyby się miejsca, które rozjaśnić lub uzupełnić by wypadało; lecz o tem ani czas obecny myślić nie pozwala, ani ważniejsze względy, tak częstego naruszania jej składu niedoradzają.– Doświadczenie przekonać nas było powinno, że nam nie tyle zbywa na dobrym prawie, ile na uszanowaniu dla niego; wszystkie dotychczasowe zboczenia, z tego jednego źródła początek swój wzięły.– Jeżeli przeto mamy się starać o zaradzenie złemu nie szukajmy na to środków w częstej poprawie i zmienianiu ustaw obowiązujących, ale raczej w ich utrwaleniu; gdyż jedynie sam czas i przyzwyczajenie się do nich, nadać im mogą praktyczną zrozumiałość, łatwość w wykonywaniu, i ten urok świętości, bez którego najlepsze prawa słabną w swej mocy.–

Inna jest rzecz co do przepisów o Sądownictwie i Karności porządkowej.– Już przy układaniu Organi: wewnę: wzbudzały one pewną wątpliwość i okazywały się niezupełnemi; owczesna Sekcija Centralna toż samo o nich wyrzekła, późniejsze zaś doświadczenie przekonało, iż nawet to, co w tym ważnym przedmiocie naprędce wówczas postanowiono, po największej części wykonanem być nie może, a ogólnemu interessowi szkodą zagraża.

Zmiana przeto dotychczasowych przepisów sądownictwa i Karności porządkowej, a zarazem ich uzupełnienie, samą koniecznością jest nakazane; i niewahamy się tego przedmiotu obecnie Tow.u przedstawić, chociażby życzyć należało, aby uwaga jego w tym czasie

się

się wyłącznie na stosunki zewnętrzne i przysposobieniu się do rozleglejszych działań zwró-
cona była.

Podług Organizacyi wewnę: władza sądownicza do samego przyjmowania i wykre-
ślania członków ograniczona, pomiędzy szczegółowe sekcye i ogół Tow^a rozdzieloną została.
Sekcyom nadano prawo przyjmowania i wykreślania — przy ogóle Tow^a pozostawiono
rozpoznawanie sporów z oppozycyi i appellacyi powstających. Te więc dwie instancye,
razem wzięte, stanowiły u nas dotychczas jedyną instytucyą sądowniczą, która według
przeznaczenia swego, tak nad interessem ogólnym, jakoteż nad bezpieczeństwem pojedyn-
czych członków czuwać była powinna.

Jak dalece podobne urządzenie sądownictwa jest niezupełnem, o tém później mówić
będziemy; lecz zastanówmy się pierwej nad jego głównemi wadami, abyśmy tém łatwiej
pojąć mogli i ogólne potrzeby Tow^a w tym względzie, i ocenili środki dla zaradzenia złemu
proponowane.

Nie wątpimy, że przy ustanawianiu tego prawa, największą wagę przywiązywano
do instancyi drugiéj, czyli do Ogółu Tow^a, i w nim spodziewano się znaleźć najpewniejszą
rękojmią sprawiedliwości, jakoteż poprawę błędów, których sekcye w wydawanych de-
cyzyach dopuścić się mogły.-

Nadzieja ta jednak całkiem zawiedzioną została, gdyż przedewszystkiem do-
świadczenie przekonało, iż dla takiego mnóstwa spraw, jakie codziennie z oppozycyi i ap-
pellacyi powstają, droga do Ogółu Tow^a otwartą być nie może.-

Od zaprowadzenia Organi: wewnę: kilkadziesiąt appellacyi i oppozycyi jest zało-
żonych, a może daleko większa liczba znalazłaby się decyzyi, które z powodu niewypeł-
nionych jeszcze terminów, tym samym sposobem z zapomnienia podniesione być mogą.
Obszerność przedstawień tych Oppozycyi i appellacyi jest zastraszająca: znajdują się bowiem
pomiędzy niemi i takie, których wywody i dokumenta, już nie zwyczajną pocztą,
rulażem w osobnych pakach lub skrzynkach drewnianych, do Cent^cyi nadeszły. — Czyliż
więc jest podobieństwo, aby te wszystkie pisma na kilkaset exemplarzy autografować,
do rozrzuconego po Francyi, Anglii, Belgii i Szwajcaryi Ogółu Tow^a rozsyłać.
Całe zwyczajne fundusze niewystarczyłyby na to, a Tow^o zamieniając się nawet w
ciągłą i nieustającą instytucyą sądowniczą, temu ogromowi pracy podołać by nie mogło.

Lecz obok materyalnych przeszkód jakie w samém przedstawianiu tych spraw
napotykamy, są jeszcze inne powody, dla których pozostawienie przy ogóle Tow^a instan-
cyi appellacyjnéj okazuje się niewłaściwem.-

Towarzystwo winno jest sprawiedliwość członkom swoim i bezpieczeństwo dla
siebie; do niego należy postanowienie praw i instytucyj do tego celu zmierzających, ja-
koteż czuwanie nad niemi; ale samo przez siebie, czyli przez swój ogół, ani władzy sądowni-
czéj, ani władzy dozorczéj z pomyślnym skutkiem sprawować nie jest wstanie, a tembardziéj
trudnić się tego rodzaju sprawami, które mu Orga: wewnę: przypisała.-

Uwaga ogółu do ważniejszych czynności jest przeznaczona, i na nie tylko zwróconą
być może; pośrednictwo zaś jego tém jest niemylniejsze, im przedmiot do decyzyi przed-
stawiony więcéj charakteru ogólnego nosi na sobie. — Twierdzenia tego niepotrzebujemy
dowodzić bo samo doświadczenie je wspiera. — W interessach ważniejszych i wprost Tow^a doty-
czących wota są prędkie i liczne; gdy tym czasem przedmioty mało znaczące kilkamiesięcy
na zawotowanie czekają i najczęściej zdania w nich są podzielone. — Sprawy poje-

dynczych

dynczych osób z oppozycyi lub appellacyi pochodzące, ani téj ważności ani tego charakteru nie mają; nietylko więc z trudnością przychodziłoby zwrócić na nie uwagę całej massy członków, i skłonić dostateczną ich liczbę do wotowania, ale nadto wypadek wotów podobnych otrzymany, mógłby niezawsze być trafnym i odpowiadać warunkom ścisłej sprawiedliwości. –

Są wprawdzie przypadki gdzie ogół Tow^a^ jest najwłaściwszym sędzią, lecz zamieniając go w stałą instytucyą sądowniczą, do rozpoznawania spraw zwyczajnych przeznaczoną, tego tylko skutku spodziewać się należy, iż wymiar sprawiedliwości opóźniony i niepewny będzie, a powaga i godność Tow^a^ za każdym mniéj właściwym lub tylko niepomyślnym dla którejkolwiek strony wyrokiem, na szykany zewnętrzne wystawione być może. –

Jeżeli przeto szybki i pożądany wymiar sprawiedliwości nie mówi zatem, aby ogół Tow^a^ sam przez siebie obowiązki sądownicze sprawował, tém bardziéj unikać tego powinniśmy ze względu na jego własny interes. –

Z obciążenia ogółu Tow^a^ niewłaściwemi obowiązkami i pozostawienia przy nim instytucyi appellacyjnéj, wynikła niemożność czuwania nad sekcyami i poprawiania ich decyzyi; główne jednak złe téj całej instytucyi sądowniczéj w samych sekcyach leży, czyli w przyznaniu im nieograniczonego prawa do karcenia i wykreślania swych członków. – Jemu to winniśmy i ten znaczny uszczerbek jaki Tow^o^ codziennie w członkach swoich ponosi, i rozwolnienie porządku wewnętrznego przez słaby dozor nad nimi. –

Przeglądając dotychczasowe decyzye wykreślenia, niewiele podobno między niemi znalazłoby się takich, które na wysokim i jedynym tylko względzie dobra ogólnego są oparte. Znaczna ich liczba albo z niewyrozumienia, albo co gorsza z osobistości i domowych zakłuceń wynika. –

Dla pojedynczych Sekcyj z trudnością przychodzi podnieść się do tego stanowiska, na którym je prawo postawiło – zamiast czuwać nad interessem ogólnym i nieskazitelności związku całego, one po największéj części zamykają się we własnéj sferze, pilnują prerogatyw swoich, i ostatecznego środka, jakim jest wykreślenie z Tow^a^, za broń do pomszczenia zniewag sobie samym wyrządzonych używają. –

Zbliżone stosunki pomiędzy członkami jednéj sekcyi, a ztąd wyradzające się prywatne zajścia, niechęci względem jednych, sprzyjania względem drugich, łatwość zrobienia sobie zwolenników do obrony lub zaczepki służących, a nawet dość częsty podział na systematyczną większość i mniejszość, utrudniają sekcyom skuteczny dozór nad członkami i bezstronny wymiar sprawiedliwości. – Dosyć jest mieć przeważającą liczbę niechętnych, aby za lada sposobnością z Tow^a^ być wykreślonym; jak nawzajem można broić bezkarnie i na sam byt Tow^a^ nastawać, opierając się na nieprzebytéj zasłonie większości Sekcyi. – W takim stanie rzeczy ani interes ogółu dopilnowany, ani pojedynczy członkowie zabezpieczeni nie są, a miecz sprawiedliwości publicznéj, tylko na użytek prywatnych widoków i niezręcznego szermierstwa kaleczących się wzajemnie partyj osób jest obracany. –

Że te błędy w wymiarze sprawiedliwości i dopilnowaniu porządku publicznego nie są przywiązane do osób ale do instytucyi, że nie członkowie, ale samo położenie Sekcyj jest ich przyczyną, o tém najlepiéj przekonać się można z tego, iż sekcye wykonywając nawet obowiązki sądownicze najbezstronniéj, częstokroć odwrotny zamierzonemu osiągają skutek; zamiast bowiem okupienia sobie i Tow^u^ pokoju przez wykreślenie burzliwego lub nieposłusznego członka, wszystkich jemu sprzyjających zniechęcają

przeciwko

przeciwko sobie, zakłucają harmonią domową i nieraz przygotowują w łonie swojém oppozycyą, która nawet w interessach ogólnych uczuć się daje. —

Tym więc sposobem władza dozorcza i sądownicza, niewłaściwie w sekcyach umieszczona, czasem za nadto surowa lub zanadto pobłażająca, a często stronna i w osobistych tylko widokach używana, żadnego wpływu na moralność ogólną niewywiera i jedynie tylko może zniechęcać przeciwko sobie. Wykreśleni coraz liczniejszemi massami idą powiększać szeregi najzaciętszych nieprzyjaciół Tow^{a}, a Tow^{o} wewnątrz siebie ani większej spręzystości ani większego zabezpieczenia nienabywa. —

Biorąc pod uwagę tylko najwięcej uderzające skutki, jakie z podobnego urządzenia sądownictwa wynikają, nie można na nie dłużej spokojnem patrzyć okiem. Kontrolla ogólna wykazuje, że na 1600 członków w niej zamieszczonych, już kilkaset wykreśleniu uległo. Dotąd przynajmniej między nabytkiem i utratą jakaś równowaga zachodzi, i za zwyczaj tak się zdarza, że do ogłoszenia w okólnikach prawie tyle bywa przyjętych ile wykreślonych; lecz po pewnym czasie napływ tak znaczny stopniowo ustawać może, a do wykreśleń nietylko że się powody nie zmniejszają, ale owszem rosną w miarę powiększającej się ich liczby; każde bowiem wykreślenie pociąga za sobą inne, a przynajmniej zostawia w sekcyach nieukontentowania które tylko sposobności do objawienia się oczekują. Cierpiąc przeto dłużej dzisiejsze instytucye sądownicze, doczekać się jeszcze możemy, że liczba wykreślonych przewyższy liczbę wykreślających i przeciwko niej stanie, a Tow^{o} przeprowadziwszy przez siebie całą niemal Emigracyą strawi się samo w sobie, i wyda płód najnieprzyjaźniejszy tak bytowi swojemu, jakoteż zasadom które ogłasza. —

Szukając na to środka w utworzeniu nowej instancyi appellacyjnej, któraby obowiązki dotąd do Ogółu Tow^{a} przywiązane, z całą spręzystością pełniła, umniejszylibyśmy może liczbę niesłusznych wykreśleń i podniećli władzę sądowniczą do właściwszego dla niej zakresu; ale to jeszcze nie byłoby wszystkiem, nie leczyłoby wad najgłówniejszych pierwotnej instytucyi, a pomnażając we dwójnasób processa i chęć pieniactwa, tem bardziej zakłucałoby spokojność powszechną. Jedyny przeto środek wszystko złe od razu przecinający, jest odjęcie sekcyom prawa wykreślania członków swoich i powierzenia go osobom, które w miejscowych stosunkach żadnego udziału niemając, tem samém z całą bezstronnością i nienagabanem sumieniem o zaskarżeniu przeciwko członkowi wniesionemu, wyrzekać mogą. —

Utworzenie takich sądów pod nazwiskiem Sądów bratnich, już przy układaniu Organi: wewnę: Sekcya Paryzka doradzała. My głównie na jéj projekcie w annexach do niniejszego okólnika pod Litt C N° 1 umieszczonym, myśl naszą opieramy. —

Dla dokompletowania jednak osiągniętych w tym względzie z Tow^{a} widoków; kładziemy przy nim pod N^{m} 2^{m} projekt Sekcyi Angoulême, także ~~takie~~ z dawniejszych akt wyjęty — Ma on być rozwinięciem projektu Sekcyi Paryzkiej, ale tę główną i wprost przeciwną pierwotnemu projektowi pomieścił w sobie wadę, iż rzecz o wykreślenie lub ukaranie członka chce mieć w téj samej sekcyi rozpoznawaną, do której obwiniony należy. Wybrani w miejscowej Sekcyi sędziowie niepozbywają się przywar swoich, nie mogą być zupełnie bezstronnymi, i tę przynoszą niekorzyść, iż będąc tylko reprezentantami Sekcyi

jeszcze

jeszcze mniejszą rękojmią wymiaru sprawiedliwości dają, aniżeli gdyby ona sama, w zwyczajnym składzie swoim na decyzyą wpływała. –

O skutkach z urządzenia najważniejszej części sądownictwa na sposób Sekcyi Paryzkiej, mówić obszerniej nie mamy potrzeby; niszczy on główne wady, któreśmy w dotychczasowej instytucyi widzieli – zapewnia łatwy, szybki, i bezstronny wymiar sprawiedliwości, jakoteż bezpieczeństwo ogólne – a usuwając od Sekcyi najliczniejsze dotąd powody rozdrażnień i zamieszek domowych, oswaja nas z ważną instytucyą społeczną sądów przysięgłych, do której pod wielu względami jest podobny. –

Lecz obok tych zalet głównego pomysłu, projekt Sek: Paryzkiej o sądownictwie nie ma jeszcze dostatecznego rozwinięcia, i w tym stanie jak jest przedstawiony wszystkiem potrzebom Tow.^a^ nieodpowiada. –

Już przy organizacyi wewnę: zachodziły liczne żądania o zniesienie pojedynków. – Ówczesna Sek: Cent.^a^ odłożyła ten przedmiot na czas późniejszy z téj bardzo ważnéj między innemi przyczyny, że Tow.^o^ znosząc pojedynki i zabraniając członkom samowolnego sobie samym wymiaru sprawiedliwości, obmyślić zarazem powinno sposoby zapewnienia pokrzywdzonemu dostatecznej satysfakcyi drogą legalną. Przy dotychczasowém urządzeniu sądownictwa o tem myśleć nie można było; gdyż Sekcye miejscowe nie przedstawiają w sobie warunków, jakie w podobnym razie są koniecznemi. Dzisiaj jednak téj ważnej potrzebie zaradzić jesteśmy w stanie, ponieważ sądy bratnie jakie do spraw o wykreślenie i z oppozycyi proponujemy, z łatwością do spraw o zniewagę osobistéj godności zastosować się dadzą, i téj właśnie są natury, że wszelką bezstronność i najdostateczniejszy wymiar sprawiedliwości pokrzywdzonym zapewniają. –

Zniesienie pojedynków jest obowiązkiem i interessem Tow.^a^. Demokraci i reformatorowie zadawnionych przesądów społecznych, najdziwaczniejszemu z nich hołdować nie mogą, i sami pierwszy dając przykład powrotu na drogę rozumu i sprawiedliwości, wygnać powinni z pomiędzy siebie ten barbarzyński zabytek wieków upłynionych, który we krwi bratniéj nakazuje mazać wyrządzoną sobie przez drugiego, lub tylko urojoną zniewagę. Opinija Tow.^a^ w tym względzie zdaje się być zupełnie przygotowana; co raz widoczniéj znika pomiędzy nami fałszywe wyobrażenie o honorze, i nabywamy przekonania, że lekkomyślny szafunek życiem, które nie do nas ale do ojczyzny należy za zbrodnię poczytywany być winien.

To nabyte wśród siebie przekonanie, na zewnątrz objawić powinniśmy, aby okazać, że ogłaszane zasady nietylko w mowie ale i w sercach naszych nosimy. Zniesienie pojedynków jeżeli nie bezwarunkowe to przynajmniéj między członkami Tow.^a^, z tém większą pewnością nastąpić może, kiedy w ich miejsce, pokrzywdzonemu przez drugiego na osobistéj godności samo prawo najdostateczniejszą satysfakcyą zapewnia. –

Drugi przedmiot którym także projekt Sek: paryzkiéj uzupełnić zamierzamy, jest karność porządkowa. Służy ona do utrzymania porządku wewnętrznego tak w Sekcyach, jak w całem Tow.^ie^, i najczęściéj staje na straży ustaw w tym czasie, kiedy jeszcze właściwa kara przez sądy wymierzaną i ostateczne środki całem zniszczenia złego użyte być nie mogą. Przedmiot ten niższego czyli

administracyjnego sądownictwa dotyczasy, jeżeli nie zupełnie w Organi: wewnę: pominięty, to pr najmniej niedostatecznie określony został; poruszając obecnie to wszystko, co z władz downiczą jakikolwiek ma związek, i pewnej poprawy lub uzupełnienia potrzebuje, o nośći porządkowej zamilczeć także niemożemy.

Władza dozoru w Tow^{ie} pomiędzy szczegółowe Sekcye i Cent^{a} rozdzielo została. –

Dla utrzymania porządku wewnętrznego w Sekcyach i dopilnowania członk w najbliższych obowiązkach, Organizacya wewnętrzna w §. 83. nadała Sekcyom wo napomnienia wykraczających, pierwszy raz protokularnie, drugi raz przez o szenie w rapportach Cent^{cyi}, a nawet prawo wykreślenia z Tow^{a} gdyby się nie prawnemi okazali. –

Zdaje się że te kary porządkowe są dostateczne w zakresie pojedynczej sekc żadnej zmiany lub wzmocnienia niepotrzebują, chociaż według obecnego projektu sp wy o wykreślenie przez osobną i niezależną od sekcyi instytucyą sądzone będą. –

Lecz porządek wyższy, już nie ze stosunku pojedynczego członka do Sekcyi, ze stosunku tegoż członka i samej Sekcyi do całego Tow^{a} wypływający małe bar i niedostateczne zabezpieczenie w prawie znajduje.

Centralizacya posiada wprawdzie wszystkie attrybucye dozorcze, jakie do in tucyi naczelnéj są przywiązane; ale skutecznie ani nad wykonaniem ustaw, a bezpieczeństwem ogólnem czuwać niemoże, ponieważ Organizacya wewnętrzna dnych środków przymusu w jéj ręce nie złożyła. – Wymienienie w rapportach kwartalnych członków i Sekcyj, które w wypełnianiu obowiązków opieszałem się znajdą jest jedyną bronią porządkową do jéj użycia zostawioną. – Z kąd po dzi że w razie niedopełnienia lub przekroczenia ustaw obowiązujących, w razie wolnego tłómaczenia, lub otwartego nieposłuszeństwa prawu, głos Centralizacyi słuchanym nie jest i tylko od woli Sekcyi lub członka zależy, czyli jéj prośby przełożenia przyjęte lub odrzucone być mają. –

Jeżeli jednak sekcye w małym obrębie działające, dla zapewnienia po szeństwa decyzyom swoim i dopilnowania kilku pojedynczych członków, potrzebuj tak znacznych kar porządkowych, jakie im §. 83 nadaje, tembardziej Cent^{a} zarazem nad członkami i Sekcyami w interessie ogólnym czuwać obowiązana, bez podobny środków przeciwko wykraczającym obejść się nie jest w stanie. –

Nieporządkowość jednego członka w Sekcyj wielkich skutków za sobą nie ciąga; ale taż sama nieporządkowość i wyłamywanie się z pod prawa, Sekcyi cał ogólny miesza porządek i na znaczne szkody Tow^{o} narażać może. –

Przy takiéj niedostateczności kar porządkowych tego tylko spodziewać się należy, że Cent^{a} albo za nadto pobłażającą albo za nadto surową będzie, a nieznajdując żadnego wsparcia ani przewodnika dla siebie w ustawach obowiązujących niedołężną lub arbitralną być musi.

Równie więc dla umocnienia ogólnego porządku w Tow^{ie} jak dla usunięcia wszelk powodów do arbitralności ze strony instytucyi naczelnéj, uzupełnić dotychczasowe przepis karności porządkowéj winni jesteśmy. –

Środek w tym celu przez nas proponowany jest więcéj zapobiegający jak karny; czasowe bowiem zawieszenie Sekcyi w prawach i obowiązkach, na przypadek jéj wykro

czenia

czenia z attrybucyi swoich, nieposłuszeństwa prawu, lub działania przeciwko ogólnemu interesowi Towa., jest więcej przeznaczony na to, ażeby w ważniejszych zdarzeniach uprzedzając stanowczy sąd Towa. o jéj kroku, zapobiegł złym skutkom jakie przed otrzymaniem tego wyroku nastąpić mogą. –

Uzupełniwszy temi dwoma przedmiotami pierwotny pomysł Sek: paryzkiéj o sądownictwie następujący projekt pod uwagę Towa. przedstawiamy.

Postanowienie
w przedmiocie sądownictwa i karności porządkowéj.

Oddział 1szy. – Wykreślenie i oppozycye tudzież Organizacya sądów bratnich. –

§. 1szy. – Żaden członek z Towa. wykreślonym być nie może, tylko na mocy wyroku przez sądy bratnie wydanego.

§. 2gi. – Dotychże sądów bratnich należeć także będzie rozpoznanie i wyrzeczenie względem oppozycyi przeciwko przyjęciu członka do Towa., zanieśionéj. –

§. 3ci. – Sąd bratni składać się ma z sześciu osób — i służy tylko do jednéj sprawy. –

§. 4ty. – Każda sekcya licząca w składzie swoim dziesięciu członków, sąd bratni stanowić może.

§. 5ty. – Sekcye z takowéj lub z większéj ilości członków złożone, koleją alfabetyczną, oprócz interessowanych, do utworzenia sądu powoływane będą. –

§. 6ty. – Sekcya do utworzenia sądu powołana, wybierze losem dziesięciu członków — i sześciu pierwszych do czynności wezwie. –

§. 7my. – Każda ze stron ma prawo dwóch sędziów wyłączyć. Miejsce wyłączonych zajmą następni z dziesiątka tą koleją jaka przy losowaniu oznaczona była. –

§. 8my. – Wyrok tylko jednomyślnie lub przez pięciu wydany oppozycyą zatwierdza, lub obwinionego na wykreślenie skazuje. Inaczéj zaś tak oppozycya jak skarga o wykreślenie upada i drugi raz na tych samych powodach podniesioną być nie może. –

§. 9ty. – Od wyroku zapadłego w sądach bratnich appellacya, ani żadne inne odwoływanie się do ogółu Towa. nie służy. –

§. 10ty. – Wszystkie sprawy do sądów bratnich należące za pośrednictwem sekcyi właściwéj do Centzyi na wzród przychodzić mają, która uzupełniwszy instrukcyą, tem wszystkiem, na czém jéj zbywać może, a mianowicie dopilnowawszy aby tłomaczenie czyli obrona obwinionego ściągniętą była, sprawę już zupełnie gotową do przypadającego z kolei sądu pod rozpoznanie odsyła. –

Oddział 2gi. – Pojedynki i sprawy o znieważenie osobistéj godności. –

§. 11ty. – Pojedynki między członkami Towa. są zakazane.

Wyzywający i przyjmujący wyzwanie karze wykreślenia ulega.

§. 12ty. – Sprawy członków o znieważenie osobistéj godności do sądów bratnich należą, i tym samym sposobem rozpoznawane będą jak sprawy o wykreślenie lub z oppozycyi. –

§. 13ty. – Kary do tego rodzaju przestępstw stosować się mające są:

1o. Uznanie winy i ogłoszenie wyroku w sekcyach do których strony należą

2o. Uznanie winy i ogłoszenie wyroku w Towie. przez okólniki Centralizacyi. –

3o. Wykreślenie z Towarzystwa. –

Oddział 3ci. Uzupełnienie przepisów karności porządkowéj

§. 14ty. – Centralizacya mocną jest zawiesić w prawach i obowiązkach, każdą sekcyą zwyczajną, któraby działając w brew ustawom obowiązującym, pomimo dwukrotnego napomnienia na drogę porządku nie wróciła — lub któraby postępowaniem swoiem ogólnemu interessowi Towa. zagrażała.

LXIX..

§. 15ty. – Czas zawieszenia służby nad trzy miesiące trwać nie może.
§. 16ty. – Centr.a w pierwszym okólniku porządkowym, zawiadomić powinna Tow.o o powodach które ją do zawieszenia Sekcyi skłoni

---

Szczegółowych przepisów projektowanego postanowienia objaśniać nie widzimy potrzeby; usprawiedliwić je
dnak powinniśmy główniejsze zmiany w projekcie Sekcyi Paryzkiej zaprowadzone. –
Podług projektu Sekcyi Paryzkiej sądy miały tylko stanowić względem czynu, a zastosowanie prawa do
Centr.i należało (§. 9. Pr. Sek. Par.). Urządzenie to więcej charakteru sądów przysięgłych na sobie noszące, mogło mi
miejsce w projekcie Sek. Paryzkiej, który wszelkie przekroczenia porządkowe członków, przez sądy chciał mie
rozpoznawane. — W projekcie naszym przeznaczenie tej instytucyi zmienione zostało; i sądy bra
trzie nie wdając się w rozpoznawanie drobniejszych przekroczeń członków, jakie z natury swojej i na mocy §. 82
Orga: wew: do miejscowych Sekcyi należą, stanowić jedynie o wykreśleniu i oppozycyi, tudzież w sprawa
prywatnych o znieważenie osobistej godności. — Żaden z tych przedmiotów niedopuszcza rozdziału mi
czyn i zastosowanie prawa, a przynajmniej rozdział takowy potrzebnym nie jest; skoro bowiem pr
sąd uznanym zostanie że oppozycya jest słuszna, lub że członek na wykreślenie zasługuje, tem samem wyrz
czone będzie i względem czynu i względem zastosowania prawa; a Centr.i nic więcej do przedsięwzięcia nie zostan
jak tylko wykonanie zapadłego wyroku. W sprawach zaś prywatnych żaden czyn czyli rodzaj obrazy prawem
zdeterminowany nie jest, i dopiero sędziowie przez samo zastosowanie kary, stopień uchybienia oznaczają. W
tych powodach leży naturalna przyczyna, dla której wyjęt §.u 9.o projektu Sek: Paryzkiej, zastosowania w pro
jekcie naszym znaleźć nie mogła.
Oprócz tej głównej zmiany nie sądziliśmy także aby stronom przyznawać prawo do wyłączenia Sekcyi na sąd bra
tni przypadającej; losowanie na wybór członków i prawo wyłączenia z pomiędzy sześciu dwóch sędziów, tudzież jednomy
ność lub pięć głosów do wydania decyzyi skazującej wymagane, są dostatecznemi rękojmiami dla każdej strony, a szcze
gólniej dla tej, która jako oskarżona przed sądem staje. Prawo to przez obydwie strony zarówno wykonywane ni
co im korzyści zapewnia a ostatecznie przedłuża w każdej sprawie postępowanie, mnoży koszta i pisma. Inne dro
bniejsze odmiany w projekcie S. Paryzkiej zaprowadzone samej redakcyi dotyczą. —
Lecz pozostaje nam jeszcze jeden ważny przedmiot do załatwienia. Zmieniając porządek sądowniczy dotąd obowiązu
jący nienależałoby pomijać spraw, jakie z appellacyi i oppozycyi zalegają; są to niejako prawa nabyte których usuwać nie można
i zarazem interes osób i interes Tow.a wymagałego, aby członkom, którzy pod zaskarżeniem z oppozycyi zostają, lub decyzyą wykreślenia po
krzywdzonymi się być sądzą, sprawiedliwość jakimkolwiek sposobem wymierzoną była. Według zdania naszego najwłaściwsza jest
rzecząby te wszystkie zaległe sprawy Sekcyi Przedstawiającej powierzone zostały. Jest ona instytucya ogólna, przez wybo
ry do sprawowania obowiązków publicznych powołana, jako więc zaufaniem powszechnem okryta najwłaściwiej ogół
Tow.a zastąpić może. Dla tego projektujemy do powyższego postanowienie następujący paragraf dodatkowy:
Wszystkie oppozycye przeciw przyjęciu członków do Tow.a, i appellacye od decyzyi wykreślenia aż do chwili niniejszego postanowie
nia założone, lub później jeszcze z powodu nieupłynionych terminów założyć się mogące, za pośrednictwem Centr.i do Sek: Przedsta
wiającej przesłane, i przez nią w zastępstwie ogółu Tow.a mocą ostatniej instancyi rozsądzone być mają. –
Ostateczny i prekluzyjny termin do nadsyłania uwag nad dwoma powyższemi przedmiotami naznaczamy na dzień 30. b. m. Po upłynieniu tego termi
nu projekta do wotowania bez względu na mogące nadejść później uwagi, przedstawionemi zostaną. —
Z powodu rozwiązania się Sek. Caen i niedokonanego jeszcze wyboru Sek: Przedstawiającej, wezwaliśmy Sek: Tuluzką dotąd najwięcej wotów
mającą, do tymczasowego sprawowania obowiązków tej instytucyi, i o tem Tow.o zawiadamiamy. Adres do Sek: Tuluzkiej, pod którym wota na
przedmioty okólnikami byłej Sek: Przedstawiającej objęte winny być przesłane jest: à Monsieur Grzybowski poło: rue pargaminière N.o 20.
Niektórzy członkowie, mimo uczynione do nich osobnemi pismami wezwania, nienadesłali jeszcze wotów na projekt do Manifestu. Z tego
powodu zmuszeni jesteśmy nasze wezwania ponowić publicznie, przekonani, że na akt podobny jak największa liczba wotów zebraną być winna.

Poitiers d. 1 Listopada 1836 r.

Sekretarz Robert Chmielewski

Prezydujący z kolei

Heltman Wiktor

Projekt Sekcji Fontainebleau o umocowanych.

/: Wyjątek z pisma S. Fontainebleau z d. 2 września 1835 r. do byłej Sekcji Centralnej :/

W każdej wojnie politycznej, czy socialnej, prowadzonej przeciw ciemięzcom naszej Ojczyzny, Emigracija polska stanie się potęgą; w pierwszym obozie rozłożonym na przeciw zastępów wrogów naszych, zaczną się napełniać nasze szeregi: nasze plutony staną się pułkami – Z tego stanowiska zapatrują się na nas wychodców, ci co jarzmią naszą Polskę, z tego punktu powinniśmy się sami sobie przypatrzyć. Nikt z nas nie wątpi że pierwszego lub drugiego rodzaju wojna musi nastąpić, a nastąpi prędzej może jak przewidujemy – wtenczas będziemy szukani: wcześnie więc zapytajmy siebie: czy mamy punkt pewny, naznaczony, na którymby nas mógł znaleść szukający? zapytajmy siebie: czy mamy przygotowane główne warunki odpowiadające tej nagłej potrzebie? –

Jesteśmy rozsypani na obudwóch półkulach; nasze Tow. będzie miało w Centralizacji punkt koncentryczny, na którym się skupią myśli szczegółowe i zebrane, wykształcone ogólnem zdaniem, mogą żyć wewnątrz i rozwijać się po za Towarzystwem – ale to nie dość jeszcze –

Centralizacija jest upoważniona wolą naszą po za którą nie może i niepowinna wystąpić – Najobszerniejsze jej prawo leży w Art: 43. który mówi „W nadzwyczajnych przewidzieć się niedających zdarzeniach, „któreby szybkiego działania, przechodzącego nawet zakres attrybucji Centralizacji wymagały i woli ogółu wy„badać niepozwoliły; Centralizacija mocną jest wszelkie kroki przedsiębrać, wszelkie decyzyje i rozporządzenia, „jakie za potrzebne osądzi wydawać, i takowe każda Sekcija i członkowie ściśle dopełniać obowiązani będą; pod wa„runkiem iż po ustaniu nadzwyczajnych okoliczności, potwierdzenie lub uchylenie, decyzija ogółu zwyczajnym „porządkiem wyrzecze”.

Oparta na tym artykule Centralizacija, wiele wypadków z pożytkiem może załatwiać: jednakże niemożna podciągać pod niego układów polityczno-wojennych, mogących się tylko zawierać przez samo Tow. lub w Jego imieniu. Nazywać wojnę /: jako brzmi art: 43. /: nadzwyczajnem przewidzieć się niedającem zdarzeniem, byłoby to przestać wierzyć w jedno z najgłówniejszych naszych oczekiwań – Nadto Tow. Demokr. słusznie zostawiło sobie w tymże samym art., odrzucenie lub przyjęcie nadzwyczajnej czynności Centralizacji: jakaż więc pewność dla tego, co przyjdzie robić z nią układy? jaka wspólna nasza pewność, czy odpowiemy warunkom, położonym w tym względzie przez Centralizację! – Gdybyśmy zaś i przypuścili, że wojna jest nadzwyczajnem nieprzewidowanem zdarzeniem, a więc stosownie do tegoż Art. dopiero po wojnie mielibyśmy prawo odrzucić czynność Centralizacji – Z tąd tedy widziemy że układy polityczno-wojenne przechodzą attrybucije Centr. – Z tąd wypływa że ile możności najprędzej powinniśmy się przygotować do tego ważnego zdarzenia – Nie wojna bowiem, ale dzień jej nadejścia jest nieprzewidziany – Tow. zostawiło swojemu wszechwładztwu położenie tych ważnych względem siebie warunków; przezorność zaś i byt nasz miejscowy nakazują, abyśmy je sobie wcześnie nakreślili, gdyż w nagłym czasie rospatrywać one i zbierać zdania, możeby było zapóźno: mogłaby chwila stanowcza przeminąć – I dla tego wzywamy Tow. Demkr. Pol: aby na ten przedmiot zwróciło swoją uwagę i wybrało z całego Tow. trzech członków, którzyby jedynie tylko przeznaczeni byli, stosownie do wręczonej im instrukcji, zawierać umowę polityczno-wojenną w przypadku zgłoszenia się którego narodu lub rządu. Umocowani nasi wchodzić będą w układy, imieniem całego Tow. Demkr. Pol: i imieniem wszystkich polskich Demokratów, na ziemi Ojczystej, lub gdzienolwiek zamieszkałych, którzy z przyczyny swego położenia nie mogą objawić swojej woli, a których my stowarzyszeni powinniśmy być organem.

Sekcija przeto Fontainebleau przedstawia ogólnej woli Tow. poniższe Artykuły do prawa dodatkowego.

Tytuł o Umocowanych Towarzystwa.

§ 1. Będzie wybranych z całego Towarzystwa, zwyczajną przyjętą w Ustawach większością trzech członków do zawierania umów politycznych, czyli przymierza z Narodami lub rządami.

§ 2. Umo:

§ 2. Umocowani co rok inni będą wybierani, albo ci sami potwierdzani – w każdym zaś razie, gdyby Tow. uznało tego potrzebę bez względu na czas, jeden z nich, dwóch, lub wszyscy trzej razem, mogą bydź odwołani i nowemi osobami wybranemi zastąpieni zostaną.

Tytuł o Instrukcji dla Umocowanych.

§ 3. Umocowani opatrzeni niniejszą instrukcją mają prawo wchodzić w układy i przymierza; zawierać je i podpisywać imieniem całego Towarzystwa i imieniem wszystkich Polskich demokratów.

§ 4. Podstawą przymierza bydź ma, aby Naród czyli rząd stałego ładu wchodzący w układy, przyznał niepodległość całej Polski, jako Rzeczy-Pospolitej Demokratycznej i zobowiązał się zbrojnie pomagać do jej wyswobodzenia.

§ 5. Umocowani zaręczą stronie wchodzącej w układy że wszyscy członkowie Tow. Demokr. objęci Listą, obecni w Emigracji w czasie tychże układów, staną pod bronią; oprócz obciążonych wiekiem i tych którym słabość zdrowia nie dozwoli znieść trudów wojennych.

§ 6. Strona wchodząca w układy z umocowanymi Tow. Demokr. obowiązana będzie dać broń i umundurowanie, zaspokoić wszystkie koszta podróży na wojnę i przez ciąg jej trwania – warunek ten rozciąga się do wszystkich pomnażających szeregi polskie – koszt na sprowadzenie braci naszych z Ameryki tych którzyby chcieli połączyć się z nami poniesie strona wchodząca w układy. –

§ 7. Hufiec nasz nosić będzie Imię Wojska Polskiego; uważany i nazywany będzie nie Legionem, lecz Wojskiem Polskiem sprzymierzonem; mieć będzie naczelnika i officerów polaków których sobie sam uzna; a oraz zachowa kolory Narodowe.

§ 8. Hufiec nasz napełniać się będzie wszystkiemi przybywającymi polakami, i wszystkiemi przybywającymi Sławianami którzy tylko oświadczą chęć wcielenia się do niego – Organizacja Wojska polskiego i jego podziały zostawione będą wyłącznie przy Naczelniku wojskowym polskim.

§ 9. Broń, Mundury i Konie, używane przez Wojsko Polskie pod czas wojny, zostaną własnością tegoż Wojska.

§ 10. Wojsko Polskie wchodząc do wojny na mocy przymierza, wytrwa w niej aż do zupełnego jej ukończenia – po ukończeniu zaś wojny, nim przedsięweźmie kroki o wyswobodzenie swojej Ojczyzny, w kraju swojego sprzymierzeńca, i jego kosztem utrzymywane będzie.

§ 11. Umowa czyli przymierze zawarte z zupełnem zachowaniem §§ Instrukcji 4.6.7. dotrzymane będzie przez całe Tow. Demkr. i za dotrzymanie Towarzystwo publicznie zaręcza – w przypadku zaś naruszenia tych Artykułów umowa nie będzie miała żadnego znaczenia.

§ 12. Po zawarciu Ugody, umocowani w stosownym czasie, przeszlą jej akt do Centralizacji naszej, a ta okólnikiem uwiadomi całe Tow. i zawezwie do jej wykonania.

§ 13. Umocowani będą mieli wręczoną sobie niniejszą Instrukcję z wymienieniem ich nazwisk, podpisaną przez cały komplet Centralizacji naszej, do czego też Centralizację upoważniamy. Zachowanie tej Instrukcji co do §§ 4.6.7. w całej ich mocy, Umocowanym Tow. najściślej poleca, od czego odstąpić nie mają prawa. Reszta artykułów zostawia się ich troskliwości o wspólne nasze dobro – za każdy jednako przyjęty szkodliwy warunek, lub za szkodliwe nadużycie zaufania, odpowiadać będą przed sądem Tow.

W artykule 12. ogólnie powiedziano jest: że umocowani po zawarciu ugody przeszlą ją w stosownym czasie do Centralizacji: Wiadomo wam Obywatele, że układy polityczno-wojenne, prawie zawsze w tenczas dopiero stają się publiczne, kiedy strony rozpoczynają kroki wyraźne; takie więc zastrzeżenie zdawało się koniecznem – Ponieważ §§. 4.6.7. są głównym przedmiotem naszego żądania i potrzeby, aby więc zrobić ich zawisłymi od innych podrzędnych artykułów, które stosownie do miejsca i możności mogą ulegać mniej więcej zmianie, dla tego zdawało się nam, wymienione dopiero §§ położyć za podstawę nienaruszoną, a resztę powierzyć troskliwości i staraniu Umocowanych.

Dla wido

Dla wiadomości publiczny, w nowym Manifeście powinien bydź ogólny ustęp wykazujący
że Tow: Demokratyczne ma swoich umocowanych do zawierania układów politycznych. Tak przygoto:
wane Tow: wiele sobie ułatwi, stanie się ruchomszem w potrzebie i wytknie obcym punkt na którym
go skutecznie szukać mają. Tym sposobem zerwie pokątne zargi pojedynczych osób, robione w imie:
niu całej Emigracji, uwłaczające wielkiemu naszemu powołaniu. Tym sposobem przetnie drogę wszyst:
kim co sobie chcą przywłaszczać nieproszoną opiekę. Nie traimy doświadczenia własnym kosztem nabytego.
Jeszcze raz wzywamy Was obywatele, abyście chcieli na ten wielki przedmiot zwrócić waszą uwagę.

B.

Uwagi Sekcji Fontainebleau z d. 8 Lipca 1836 r. nad okólnik: Centra: N: 491.

[: Pismo to niewłaściwie Sek: Przedstawiającej do ogłoszenia przesłane, Centralizacija
za porozumieniem się z Sek: Przedst: i Sekc Fontainebleau wstrzymała, i teraz je
dopiero właściwym porządkiem, jako mające styczność z przedmiotem niniejszego
okólnika ogłasza :]

Sekcija Fontainebleau wyczytawszy w okólniku waszym pod N: 48. z daty 10 Lutego 1836 r pierw:
szą wzmiankę jakby od niechcenia tylko rzuconą o modyfikacji § 5. Postanowienia o Centralizacji, widziała
całe wszystkie niebespieczeństwo Tow: grożące, i natychmiast swoją protestacije napisała. Ostatni okólnik pod
N: 491. objaśnił nam lepiej dążenie Centr: utwierdził nasze dawniejsze zdanie. Piszecie Obywatele w os:
tatnim okólniku że odrzucacie pokątne działanie. wprowadzona modyfikacija inaczej nas naucza. Zabroniony
przystęp nie członkom centralizacji na jej posiedzenia przeciwnie dowodzi. Żądacie dziś ogólnego upoważnienia
do czynności niczem nieograniczonych; czyli innemi słowy żądacie usankcijonowania dawnej waszej modyfikacji u:
poważnienia do zakrytych działań. Ministrowie monarchiczni pragnący wotów na dowolne bezrachunkowe roz:
dawnictwo części skarbu publicznego, wśród izb uległych sobie, napotykają opozycije. można się zadziwiać że ją znaj:
dziecie w naszem Tow:. Wy chcecie więcej jak pieniędzy. chcecie bezwarunkowego umocowania do działań w imie:
niu naszem, do działań zakrytych, z których naturalnie sprawozdania mieć niemożna. żądanie bez przykładne!!!
Nietylko korporacija polityczna jawna jako nasza, swoje ustawy mająca, ważnym patrijotycznym usiłowaniom,
względem swojej Ojczyzny poświęcona, ale nawet pojedynczy człowiek, w prywatnem życiu, umysłowej władzy nie:
pozbawiony, na takie żądanie nie powierzy się bez płochości. Sekcija przeto Fontainebleau przekonana, że Tow: w us:
kutecznieniu propozycji Centr:, co do umocowania jej do bezwarunkowych działań, wprowadzając na swoje łono tajność
znalazłoby niezawodną swoją śmierć polityczną, najusilniej przeciw żądaniu tejże protestuje. dodaje oraz, że nie
tylko w zgubnej modyfikacji § 5. ale w ciągłem postępowaniu Centr:, co jest koniecznem pierwszego nadużycia
następstwem, jakto świadczą okólniki pod NN: 48. 172. 491. wyszłe, tak Sekcija widzi pogwałcenie praw ws:
samowolne odsunięcie ogółu od współdziałania, nieuszanowanie i niejako uraganie się z jego wszechwładztwa,
tudzież fałszywą i najszkodliwszą despotyczną jej dążność. Dla tego zastanowiwszy się nad pismem Sekcji Poitiers
z daty 6 Maja b.r. działania Centralizacji zaskarżającem; i urzędownie przez nią do objawienia swego zdania
powołana, oświadcza: iż uwagi Sekcji Poitiers w powyżej wymienionem piśmie objęte, w zupełności i w całej
mocy podziela, obywatelską jej troskliwość, w czuwaniu nad postępowaniem Centr: uwielbia, i modyfikacije odrzuca.
Zawezwana zaś przez Centr: okóln: pod N: 491. do wyrzeczenia przeciw wykroczeniu Sekcji Poitiers, nieprawnie swoje
uwagi działań tejże Centr: dotyczące, ogółowi Tow: przedstawiającej, odpowiada: iż gorszący przykład przełamywania
praw, Centralizacji winniśmy. zatym poszła Sekcija przedstawiająca Cent. Nadużycia Centralizacji rozbudziły jed:
ność Tow: i zaszczepiły w niem niezgodę. Sekcija zaś przedst: niedopełniając swojej powinności, i na dwukrotne żądanie
Sekcji Poitiers nieogłaszając jej pisma, nie prawny czyn tejże Sekcji wywołała. Zważywszy więc przyczyny złego, i oce:
niając jego skutki, tak obecne jak na przyszłość wyniknąć mogące [illegible] Sekcję Poitiers uniewinnia, krok jej jako
[illegible] za konieczny i zbawienny [illegible] cały ciężar winy i najsurowszej odpowiedzialności na Centralizację

Sekcija

i Sekcije przedstawiającą wkładając, obydwie te Instytucije przed sąd ogółu powołuje - Sekcija Fontainebleau, w
kając niepotrzebnej i niewłaściwej w Tow: polemiki, nierozbiera słów, wyrażeń Okólnika Centr: pod N: 491
ich trafności stosowności etc. - lecz jak w pierwszej kwestji tak też i w następnej w prost do rzeczy przystępując
nie swoje, i widzenie wykazać postanowiła.

Manifest Tow: jako obraz wiary naszej moralnej i politycznej, jako wizerunek umysłowy, nasze
sady, cele, dążenia i środki przedstawiający, powinien bydź podstawą naszych działań, sposobem zapewniającym
najrozleglejszy wpływ w kraju; a skazówką i rękojmią dla obcych szukać nas i wspólnie z nami działać chcą
przezeń poznani, wszelkiej tajemniczości i mistycyzmu zrzec się powinniśmy.

Niezaprzeczenie - Polska sama przez się istnieć może. Jej siła materyalna, warunek równie ważny
z innemi bytu narodowego, leży w jej masach wewnętrzną i zewnętrzną niewolą nękanych - całe więc usiłowani
ku temu szczególnie zwrócone bydź winno, aby ta siła wydobytą i skutecznie użytą bydź mogła.

Wszelkie, chociażby najrozleglejsze, polityczno-rewolucijne działania Tow:, dwojaką jedynie mają własność
moralną - i Intelektualną, i jako tejże natury umysłowa tylko, rewolucije przygotować mogą - Zasady więc Tow:, cele
dążenia i środki, w kraju między ludźmi mniej-więcej wykształconych pojęć i uczuć, rozgałęzione i ugruntowane, pos
żą na przelanie myśli rewolucijnej w massy. Tym sposobem przygotowany Naród, łatwo swój byt odzyska, tudzi
~~tudzież~~ wewnętrzne i zewnętrzne usamowolnienie zdobędzie i zapewni.

Czynne Tow: dokaże to przez swoich korrespondentów, których mianuje Centr:, a którzy z natury poło
żenia swojego przed Ogółem Tow: zakryci bydź muszą - Teraz pytanie! czyli do kommunikowania się z kores
pondentami, potrzebna jest modyfikacija § 5. a w skutek niej tajne posiedzenia Centralizacji?... Nie - nietyl
ko niepotrzebne, ale nawet szkodliwe - Ponieważ, ażeby się uchronić od wznowienia zgubnego systematu
wiary w osoby, nie Centr: wyłącznie, ale całe Tow: z krajem znosić się powinno: to jest; nie marzenia i chęci
Centralizacji ale pojęcia i wola ogółu Towarzystwa - nie pojedyncze zatem i cząstkowe wyobrażenia, ale zbio
rowe myśli, uwagi i uczucia braciom do Polski przesyłać należy; czyli wyraźniej: nie plany i rozkazy Centra
lizacji; ale wszelkie postanowienia, manifesta, protestacije, odezwy etc. przez ogół Tow: uchwalone, braciom w kra
ju kommunikowane bydź mają, co właśnie będzie rękojmią prawości i skuteczności działań. Odpowiedzi i wszel
kie pisma z kraju Tow: głosić wypada - To będzie zapewnieniem jego wpływu na kraj oraz koniecznem świadect
wem rzetelności działań Centralizacji - gdyż nikt bez ukrytych, osobistych, lub zdradzieckich widoków i bez ubliżenia
sobie samemu, wyłamywać się z pod straży Tow:, lub jego Członków, przypadkowo lub jakimkolwiek bądź sposobem,
w miejscu posiedzeń Centr: znajdujących się - tudzież ślepego zaufania żądać - nie może i niepowinien. Korrespon
dencije i adressa do kraju, przez jednego Członka Centr: dopełniane, tudzież ukrycie lub wymazanie podpisów na
korrespondencijach z kraju odbieranych, osobnych tajnych posiedzeń niewymagają - Niknie więc zbyt pozorna
i tem samem podejrzana, a przez Centr: koniecznością jakąś naznaczona potrzeba, zawsze i pod każdym
względem najszkodliwszej modyfikacji..

Jeżeli Rewolucija w Polsce weźmie swój początek, początkującym przeto urządzenie się wewnętrzne, i
ustanowienie władz rewolucijnych zostawione bydź musi - Jeżeli zaś wypadki polityczne, przyspieszą urzeczy
wistnienie nadziei naszych i Rewolucijna inicijatywa zewnątrz Polski się objawi - na taki wypadek orga
nizacija Tow: nie jest dostateczna - Zmiana jej jednak dopokąd Tow: w mniejszości Emigracijnej zostaje nie
da się dopełnić - i w razie działania z bronią w ręku, lub jakiejkolwiek zmiany politycznej, niedostatek ten
przykrym się nam nawet stać może.

Takie są zdanie i widzenie Sekcji Fontainebleau - ogłoszenia których przed ogółem Tow: w zupełności
i co do słowa taż Sekcija jednomyślnie domaga się -

C.

Dwa projekta w przedmiocie sądownictwa i karności porządkowej z akt byłej Sek: Centr: wyjęte.

1. projekt.

1. Projekt Sekcji Paryzkiej.

Sekcija Paryzka zważając że władza sądownicza z prawodawczą łączyć się niemoże – że ogół Tow^wa^ w sprawach z powodu oppozycji lub reklamacji o przyjęcie lub wykreślenie Członków zaniesionych, wyroku bez wielkiej zwłoki czasu wydawać nie będzie w stanie – że takowe reklamacije jak często tak z natury swojej mało ważne, odwrócą znacznie uwagę Tow^wa^ od spraw i działań rozleglejszy cel mających – że strony objęte wyrokiem, wyciągniętym z obliczenia wotów pojedynczych, a zatem wpływowi okoliczności podległych będą mogły w sumieniu własném najwyższej Instancji niesprawiedliwość wyrzucać – następujący projekt ze swojej strony podaje o sądownictwie ⟶ § 1. Wszystkie oppozycje przeciw przyjęciu i zaskarżenia pociągające za sobą ukaranie Członków, rozstrzygane będą przez sąd przysięgłych.

⟶ § 2. Sąd takowy składać się ma z 6 osób.

⟶ § 3. Każda Sekcija czynna licząca w składzie swoim 10 Członków sądem przysięgłym bydź może.

⟶ § 4. Władza sądu takowego jest dla jednej tylko sprawy – i Sekcije warunkowi poprzednim paragrafem zawarowanemu odpowiadające, koleją alfabetyczną wyjąwszy przedstawiającą lub interesowaną przez Centralizacije do tego powoływanemi będą.

⟶ § 5. Sekcija powołana na sąd przysięgłych, wybierze losem 10 członków i sześciu pierwszych do czynności wezwie.

⟶ § 6. Strony mają prawo żądać zmiany Sekcji lub zmienić wybranych dwóch sędziów każda, a w takim razie następni tą koleją jaką byli losem wybrani miejsce usuniętych zajmą.

⟶ § 7. Sekcije tylko 10 członków w swoim składzie liczące, losować są obowiązane, a to dla ustanowienia kolei § 6. zawarowanej.

⟶ § 8. Wyrok tylko jednogłośnie lub przez pięciu wydany oppozycije przeciw przyjęciu zatwierdza, lub oskarżonego potępia – inaczej zaś oppozycija za nie nieznaczącą, a oskarżony za niewinnego uznany będzie.

⟶ § 9. Wyrok wydany przez sąd przysięgłych, odsyła się do Centralizacji – ta wymierza karę w myśl § 83. i o decyzji swojej albo całe Tow^wo^ albo Sekcije w której Członek pod sądem będący znajduje się stosownie do kary uwiadamia.

⟶ § 10. Od takowego wyroku appellacija do Ogółu Tow^wa^ miejsca mieć niemoże. –

2. Projekt Sekcji Angoulême.

o Sądach Braterskich czyli Sądach Przysięgłych

Towarzystwo Demokratyczne, którego celem przeradzać dawną społeczność, łamać i wyrywać z korzeniem wszelkie zastarzałe i dawnością upowszechnione przesądy, nałogi i wady, odpowie godnie powołaniu swojemu, kiedy uposabiać się i siebie najprzód przeradzać, za ważny i stanowczy weźmie obowiązek dla siebie. Teoretyczne wyznawanie zasad, mimo całą ich wielkość i świętość, nie wyda spodziewanego owocu, jeśli praktyczne cnoty, jako oczekiwane następstwo demokratycznej nauki, nie wydą w życie, nie zamienią się w krew demokraty.

Ważna i wielka ta prawda, coraz mocniej czuć nam się daje; nią się przyjąć, ją urzeczywistnić, jest to doprowadzić do skutku demokraty życzenie, jest to przerodzić albo raczej stworzyć nowe społeczeństwo i na niezachwianych posadach jego szczęśliwość ustalić. Zgubne przesądy, nieprzyjazne skażenie i rozwiązłe namiętności nie znajdą tam przystępu gdzie miłość równości, gdzie miłość bratnia, miłość wolności i miłość ogólnego dobra w jedno zespolą się życie i przy jedności celów w jedno dążenie się zleją. Ścisła zatem prawość, czysta moralność i nieskażoność postępowania, urzeczywistni to święte życzenie, a przekształcając społeczeń-

stwo ludzkie

ludzkie, obcznawając je z jego odwiecznemi prawami, potarga krępujące je więzy, zaprowadzi rząd wolny, rząd milijny, rząd demokratyczny i na zawsze go między ludźmi ustali.

Lecz kiedy dziś jeszcze dawne przesądy, nałogi i wady tyle mają przewagi iż biorą częstokroć górę nad rozumem powinnością i wolą, gdy egoizm i fałszywe światło unoszą niekiedy hołdującego im człowieka aż do wyrządzenia samemu sobie źle zrozumianej sprawiedliwości tak nazwaną drogą honoru, drogą pojedynku, czyli drogą ohydnego barbarzyństwa i feodalizmu, tedy do naszego społeczeństwa należy wywołać je z pomiędzy siebie na zawsze przekazać je wiecznej i zasłużonej pogardzie.-

Dzięki świętej i odwiecznej zasadzie demokracji; trafiła ona do przekonania i powinności postępowego człowieka. Już pojedynki w Emigracji wmiarę wzrostu Tow.ᵃ Demokr.ᵒ ustawały i prawie zupełnie ustały. Znana ich potworność i krzycząca nie prawość, u tych nawet potępienie znajduje, którzy widzieni obłędem i czcią nałogową fałszywego bożyszcza honor, odwykają od tej czci zgubnej i swoje kadzidła, jedynemu Bóstwu szczęśliwości powszechnej czyli Prawu Człowieka i Obywatela, na nieśmiertelny jego ołtarz przenoszą. Oparta na rozumie i doświadczeniu ta prawda nie potrzebuje dłuższego wywodu w zastosowaniu Art: 83 naszej ustawy, i do tych także którzyby jakikolwiek udział i z jakichkolwiek przyczyn w pojedynku mieli, dopełni organizacji naszej, i mordercze pojedynki krzywdzące myślący ród ludzki, na zawsze usunie.

Że jednak zdarzyć się mogą przypadki w których nie dość uważny na siebie Człowiek może ubliżyć innym lub się na ubliżenie narazić, że niepamiętny na to wielkie zdanie, iż przebaczyć ubliżenia lub ubliżenie naprawić jest dowodem wyższości pojęć i doskonałości Człowieka; gdy równie w tych jak i w wielu innych zdarzeniach zaniedbanie lub wykroczenie przeciw rządzącemu nas prawu które samo tylko święte i wszechwładne bydź winno jako wypływające z wszechwładnego ogółu Tow.ᵃ, miejsce mieć może, przeto Tow.ᵒ Demkr.ᵉ Polskie stanowi dla siebie sądy Braterskie czyli sądy przysięgłych do rozpoznawania i karania podobnych wykroczeń.

Sądy przysięgłych, oparte na jasnem i wolnem przekonaniu, oczyszczone z przesądów, z wad egoizmu, osobistych lub jakichkolwiekbądź widoków i względów, odpowiedzą przeznaczeniu swojemu i przygotują społeczność do nowego życia, jakiem dusza prawego demokraty przejętą bydź winna.

Sekcija Angoulême, wchodząc w rozwinięcie artykułów 29.30.31.32.33.34. i 35. wewnętrznej organizacji Tow.ᵃ i mając na uwadze że appellacija do ogółu, przedstawia wiele niedogodności, a niekiedy nawet bezskuteczną lub dla drobnostkowej sprawy, niestosowną bydź może, zostawiając Centralizacji Towarzystwa jako władzę wykonawczą przy właściwych jej obowiązkach; władzę sądowniczą do sądów przysięgłych odnosi, i przejęta ważnością tych sądów, uznawszy za niedostateczny projekt w uwagach nad organizacją wewnętrzną Nᵒ VIII zamieszczony, postanowiła wejść w obszerniejszy jego rozbiór i tak przygotowany całemu Tow.ᵘ pod rozpoznanie i zatwierdzenie przedstawia.-

Przepisy ogólne.

Do Sądów przysięgłych należą:

a. Poróżnienia i spory Członków tak w Towarzystwie jak i poza Towarzystwem.

b. Wykroczenia przeciw zasadom Towarzystwa wewnętrzną Organizacją objętym.

c. Wszelkie protestacije, jako też wszelka niemoralność i ubliżające godności Człowieka postępowanie.

Nieczłonek tow.ᵃ może przez wybranego przez siebie członka sekcji wnieść zaskarżenie przeciw wykraczającemu Członkowi.

Wszelkie zaskarżenia zaniesione przed Sekciję zobowiązują ją do rozpoznania czyli sprawa zasługuje na sąd i w takim razie sekcija do złożenia sądu przystąpi.

Sprawy te o ile można najtreściwiej i najjaśniej Przedstawiane przez Strony, w najkrótszym czasie załatwiane bydź winny.

Przepisy szczególne.

§ 1. Towarzystwo Demokratyczne Polskie, stanowi dla siebie sądy przysięgłych.

§ 2. Czysta moralność bezinteresowność i sumienność wolna od wszelkich przesądów, ma bydź przewodnikiem i duszą tych sądów..

§3. Każda Sekcija złożona z członków czynnych z dziesięciu ma prawo założenia u siebie sądów przysięgłych.

§4. Pięciu członków Sekcji losem wybranych, stanowią komplet sądu.

§5. W razie gdyby liczba oskarżonych i wyłączonych pociągnęła za sobą niemożność złożenia kompletu podług §4. wtedy trzech członków może komplet sądu stanowić.

§6. Sędziowie losem wybrani, mają głos stanowczy i służą tylko na czas jednej sprawy.

§7. Członkowie sądu pod żadnym pozorem nie mogą się wyłączać od przypadłego na nich sądownictwa, wyjąwszy jeśli są skarżącymi lub skarżonymi.

§8. Strony przed rozpoczęciem sprawy mogą na raz jeden wyłączyć najwięcej dwóch członków sądu, których miejsce inni członkowie losem wybrani zastąpią.

§9. Prezydujący i Sekretarz sądu, wybrani pierwszy losem, drugi większością głosów kompletu, sprawują swój obowiązek przez cały ciąg sprawy.

§10. Posiedzenia sądu, jego narady i głosowanie, publicznie jawnie odbywać się mają.

§11. Posiedzenia sądu są otwarte i wolne dla samych tylko członków Towarzystwa.

§12. Arbitrowie za zezwoleniem sędziów mogą mieć głos swój doradczy.

§13. Wyroki i decyzije sędziów zapadłe zwyczajną większością głosów, są prawomocne.

§14. Wyrok każdy obejmować powinien: listę imienną sędziów, treść skargi i jej dowodów, treść obrony i zdanie sądu.

§15. Sądy przysięgłych przeszlą Sekcji zapadły wyrok z podpisem prezydującego i Sekretarza, a ta porządkiem zwyczajnym, z opiniją przyjętą przez Sekcyję, prześle go Centralizacji.

§16. Sekcija na raz jeden może odrzucić wyrok i wykazać jego niewłaściwości; wtedy sąd po powtórnem rozpatrzeniu się w sprawie, sprostować go lub go więcej objaśnić jest winien.

§17. Wyrok przesłany Centralizacji wtedy jest tylko obowiązującym, kiedy przeciw niemu appellacija nie zajdzie.

§18. Appellacija przeciw wyrokowi ogłoszonemu stronom przez Sekcyję, najdalej w dniach 10. sekcji złożoną być winna, która o ile można najwcześniej prześle ją Centralizacji.

§19. Centralizacija po odebranej appellacji, przystąpi do wyznaczenia losem jednej z Sekcji Tow^a do nowego rozpoznania sprawy. wtedy ta Sekcija w sąd zamieniona, wyda ostateczny swój wyrok.

§20. Sekcije po za granicą kraju będące, dla utrudnionej kommunikacji, nie będą wyznaczane na sąd przysięgłych.

§21. Wszelkie wyroki i decyzije na mocy niniejszych ustaw zapadłe i Tow^a jeśli tego ważność sprawy wymaga przez Centralizacyję ogłoszone, są obowiązujące Towarzystwo.

§22. Sprawy Członków Centralizacji osądzone przez miejscową sekcyję odesłane zostaną do sekcji przedstawiającej. a ta dopełni dalszych warunków §19. objętych.

§23. Wszelkie akta sądów, przy miejscowej Sekcji zachowane być winny.

§24. Sekcije niemające liczby Członków §3. objętej sprawy swoje odsyłają do jednej z dwóch najbliższych siebie Sekcji.

§25. Każdy Członek Tow^a pod sądem będący, ma być zawieszony w swych obowiązkach aż do ukończenia się sprawy.

§26. Sprawa Członka, nie uwalnia go od składek i ciężarów Towarzystwa.

§27. Wykraczający Członek Sądu przeciw niniejszym przepisom, ma być w miarę wielkości jego wykroczenia albo z Towarzystwa usuniętym, albo utracić na zawsze prawo zasiadania w sądach. —

Za zgodność z pismami oryginalnemi świadczę.

Sekretarz Cent^lizacji Robert Chmielewski